

MOLDOVA:
RAPORT PRIVIND DREPTURILE OMULUI PENTRU ANUL 2018

Notă: Dacă nu se specifică altfel, toate referințele din acest raport exclud regiunea secesionistă Transnistria.

REZUMAT

Moldova este o republică cu o formă de democrație parlamentară. Constituția prevede o democrație pluripartită cu ramura legislativă și ramura executivă, precum și un sistem judiciar independent și o separare clară a puterilor. Autoritatea legislativă este investită în parlamentul unicameral. Alegerile parlamentare din 2014 au respectat majoritatea angajamentelor față de Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), Consiliul Europei, precum și alte angajamente internaționale, cu toate că observatorii locali și internaționali și-au exprimat îngrijorarea cu privire la includerea și excluderea anumitor partide politice. Traseismul politic din 2017, pe fondul acuzațiilor de presiune politică și mituire, au reconfigurat semnificativ structura parlamentului și majoritatea parlamentară. Două runde de alegeri prezidențiale în 2016 au avut ca rezultat alegerea lui Igor Dodon. Potrivit misiunii OSCE de observare a alegerilor, ambele runde au fost competitive și au respectat libertățile fundamentale. Observatorii naționali și internaționali au remarcat, cu toate acestea, o acoperire mediatică polarizată și neechilibrată, o retorică dură și intolerantă, o lipsă de transparență în finanțarea campaniei electorale, precum și cazuri de abuz al resurselor administrative.

Autoritățile civile au menținut un control eficient asupra forțelor de securitate.

Printre probleme legate de drepturile omului s-a numărat tortura în penitenciare și instituțiile psiho-neurologice; condiții de detenție dure ; arestare sau detenție arbitrară; restricții privind libertatea presei; expulzarea solicitanților de azil politic într-o țară în care existau temeri justificate de persecuție; corupția la nivel înalt; cazuri de avort forțat; viol și alte forme de violență împotriva persoanelor cu dizabilități în instituțiile statului.

Deși autoritățile au investigat sesizări referitor la abuzurile privind drepturile omului comise de către oficiali, rareori au reușit urmărirea penală și pedepsirea oficialilor acuzați de încălcări ale drepturilor omului sau corupție. Urmărirea penală selectivă a oficialilor pe motive politice s-a intensificat. Impunitatea continuă să fie o problemă majoră. Partidele de opoziție au raportat o presiune sporită și detenții motivate politic în cursul anului.

În anul 1990, separatiștii au declarat o "Republică Moldovenească Nistreană" (Transnistria) de-a lungul frontierei cu Ucraina. În baza unui acord de încetare a focului din 1992 a fost instituită o forță de menținere a păcii formată din unități moldovenești, ruse și transnistrene. Autoritățile centrale nu și-au exercitat autoritatea în regiune, iar autoritățile transnistrene au guvernat prin intermediul unor structuri administrative paralele. Pe parcursul anului, au fost raportate cazuri de tortură, arestări arbitrare și detenții ilegale aplicate de poliție.

Secțiunea 1. Respectarea integrității persoanei, inclusiv lipsa constrângerii prin:

a. Privare arbitrară de viață și alte omucideri ilegale sau motivate politic

Nu au existat rapoarte că guvernul sau agenții ale acestuia au comis ucideri arbitrare sau ilegale în cursul anului.

b. Disparații de persoane

Nu au fost raportate cazuri de dispariții de persoane atribuite autorităților guvernamentale.

c. Tortura și alte tratamente sau pedepse cu cruzime, inumane sau degradante

Deși legislația interzice astfel de practici, avocatul poporului (ombudsmanul) a raportat acuzații de tortură și abuz fizic, care au continuat în principal în instituțiile de detenție și în instituțiile psihiatrice. Au fost raportate cazuri de maltratare în detenție preventivă în cadrul secțiilor de poliție, în special în inspectoratele de poliție teritoriale.

În prima jumătate a anului, direcția anti-tortură a Procuraturii Generale a primit 328 de plângeri cu privire la acte de tortură și maltratare, dintre care 113 au implicat ofițeri de urmărire penală și 72 alte unități de poliție, inclusiv Carabinieri (o forță specială de poliție responsabilă de ordinea publică și securitatea infrastructurii) și ofițeri vamali, 42 angajați ai sistemului penitenciar, 26 de polițiști rutieri, 13 cadre didactice, opt polițiști din poliția criminală, doi ofițeri ai Centrului Național Anticorupție și o persoană din armată. Procurorii au inițiat 49 cauze penale și au transmis 15 dosare în instanță.

De cele mai multe ori, poliția ar fi aplicat violența pe parcursul detenției ca mijloc de intimidare sau discriminare, pentru a obține probe și mărturii și pentru a pedepsi presupuse infracțiuni. Majoritatea presupuselor incidente au avut loc în stradă sau în locuri publice, urmate de cele de la secții de poliție, locuri de detenție, unități militare, instituții de învățământ și domiciliul victimelor. În instituțiile de învățământ au fost înregistrate 12 cazuri de tortură, iar în unitățile militare 11 astfel de cazuri. Majoritatea incidentelor au implicat bătăi, urmate de acte de violență fizică cu imobilizare, precum și alte metode, cum ar fi bătăile cu aplicarea bastoanelor de cauciuc, sticlelor de apă sau cărților, amenințările sau alte forme de abuz psihologic. O oarecare scădere a numărului de plângeri legate de maltratare s-a datorat sancțiunilor mai dure aplicate pentru tortură. Tratatamentul umilitor a continuat să fie o problemă în penitenciare și instituții psihiatrice.

Avocatul poporului a raportat că cele mai multe plângeri privind presupuse cazuri de tortură și condiții substandard de detenție au avut loc în Penitenciarul nr. 13 din Chișinău, penitenciarul nr. 11 din Bălți, penitenciarele nr. 15 și nr. 4 din Cricova. În primele șase luni ale anului, membrii Mecanismului Național de Prevenire a Torturii au efectuat 10 vizite preventive în penitenciare, centre de detenție, școli internat pentru copiii cu dizabilități mintale și un centru de plasament pentru persoanele cu dizabilități. Majoritatea observațiilor lor au vizat condiții precare de detenție, asistența medicală insuficientă, semne de maltratare a deținuților, abuz verbal și fizic al persoanelor cu dizabilități plasate în serviciul de asistenți parentali și personal insuficient calificat în instituțiile specializate pentru copii cu dizabilități.

În august 2017, cetățeanul Andrei Braguță a fost găsit mort în Penitenciarul nr. 16, în timp ce se afla în detenție preventivă. Potrivit informațiilor preliminare, în timp ce se afla în detenție, Braguță ar fi fost bătut de câțiva deținuți cu aprobarea tacită a gardienilor, care ar fi ignorat strigătele acestuia pentru ajutor și asistență medicală. Procuratura Generală a reținut cinci persoane, inclusiv trei ofițeri de poliție, în baza acuzațiilor de tortură, a anchetat alți 10 ofițeri suspectați de maltratarea deținuților și a transmis în judecată dosarul împotriva a 13 ofițeri de poliție. La etapa elaborării prezentului raport dosarul era pe rol.

În luna mai, Secretariatul Internațional al Organizației Mondiale împotriva Torturii a solicitat intervenția guvernului în cazul lui Serghei Cosovan, un om de afaceri în vârstă de 46 de ani și fost consilier local, plasat în arest preventiv în penitenciarul nr. 16 din Chișinău în septembrie 2017, fiind acuzat de fraudă și abuz în serviciu. Cosovan a fost diagnosticat cu ciroză hepatică și a suferit mai multe intervenții chirurgicale în timpul detenției. El a fost transferat în arest la domiciliu la 24 aprilie, iar în ziua următoare procurorii au pornit un nou dosar penal pentru aceeași infracțiune și l-au plasat din nou în arest. Experții din cadrul Oficiului avocatului poporului au remarcat că domnul Cosovan avea nevoie de transplant de ficat și tratament urgent la o instituție medicală acreditată, specializată în boli hepatice severe și transplant de ficat, iar Departamentul Instituțiilor Penitenciare nu putea oferi acest serviciu și nu avea contract semnat cu niciun furnizor de servicii corespunzătoare pentru a efectua intervenția. Administrația penitenciarului a refuzat să transmită medicamentele necesare pentru îmbunătățirea stării lui Cosovan în timpul aflării acestuia în detenție.

Investigarea tratamentului degradant al pacienților din instituțiile psiho-neurologice a fost deficientă. În majoritatea cazurilor, procurorii au refuzat să investigheze plângerile depuse de către pacienți, punând sub semnul întrebării acuratețea acuzațiilor făcute de persoanele cu dizabilități mintale. Potrivit organizației non-guvernamentale pentru drepturile omului (Promo-LEX), majoritatea procurorilor și anchetatorilor nu aveau calificările tehnice pentru a investiga fapte de violență sau tortură comise în instituțiile psihiatrice. O altă problemă a fost lipsa unui cadru de reglementare pentru evaluarea psihologică a victimelor torturii și tratamentelor inumane sau degradante în instituțiile psihiatrice.

Potrivit Institutului pentru Drepturile Omului din Moldova, pacienții din instituțiile rezidențiale de psihiatrie și instituțiile psiho-neurologice au continuat să fie victime ale abuzului verbal și fizic, privării de libertate, muncii forțate și tratamentului medicamentos forțat. Au fost raportate cazuri neconfirmate de abuz sexual împotriva pacienților plasați în instituții rezidențiale pentru persoane cu dizabilități mintale, aflate în subordinea Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale.

Au fost înregistrate cazuri de internare forțată a persoanelor sănătoase în instituții pentru bolnavi mintali. În septembrie, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) a ordonat guvernului să achite despăgubiri în valoare de 7000 de euro (8050 dolari SUA) în calitate de daune morale unui bărbat plasat într-o instituție de sănătate mintală, după ce în 2014 ar fi lovit fostul ministru al muncii, protecției sociale și familiei. Victima a susținut că nu a aplicat nicio lovitură, ci ar fi adresat o întrebare despre pensii în cadrul unei întâlniri regionale cu participarea ministrului.

Procedurile judiciare au continuat în cazul medicului de la o instituție din Bălți arestat în 2013 pentru viol, agresiune sexuală, avort forțat și abuz împotriva pacienților cu dizabilități mintale. În 2016, o instanță a găsit medicul vinovat de numeroase cazuri de viol și l-a condamnat la 13 ani de închisoare. Inculpatul a contestat hotărârea, cauza fiind pe rol la Curtea de Apel Bălți către sfârșitul anului. Instanța a amânat audierile de cel puțin 15 ori la cererea avocaților. Medicul a rămas în libertate în așteptarea procesului de judecată.

Potrivit unui raport al Promo-LEX, nu a existat nici un mecanism pentru a investiga presupusele acte de tortură comise în Transnistria. Nu au fost inițiate cauze penale pentru „furnizarea de declarații sub constrângere prin violență, umilire sau tortură” de la înființarea „comitetului de anchetă” transnistrene în 2012. Promo-LEX a remarcat faptul că în regiunea transnistreană autoritățile au aplicat cele mai inumane și degradante tratamente pentru a obține mărturii auto-incriminatorii.

Condițiile de detenție din penitenciare și centrele de detenție

În majoritatea penitenciarelor și centrelor de detenție, inclusiv cele din Transnistria, condițiile au rămas aspre și au constituit o formă de tratament inuman și degradant din cauza condițiilor sanitare precare, lipsei condițiilor de intimitate, obstacolelor în calea accesului sau accesului insuficient la plimbări în aer liber și lipsei de facilități adaptate persoanelor cu dizabilități. Mai multe spații de detenție au fost supuse unei reparații minore în cursul anului.

Promo-LEX a menționat că CEDO a concluzionat într-o hotărâre din octombrie că instanțele din regiunea transnistreană, care emit mandate de arest, "fac parte dintr-un sistem care nu respectă prevederile legale", mai ales din cauza detențiilor care depășesc normele legale și examinării cererilor pentru prelungirea arestului în lipsa inculpaților. Citând deținuții din regiune, Promo-LEX a declarat că condițiile de detenție sunt periculoase pentru viață și sănătate.

Condițiile fizice: Penitenciarele și centrele de detenție au fost supraaglomerate. Potrivit ONG-urilor pentru drepturile omului, abuzul și folosirea exagerată a aresturilor preventive, în combinație cu aplicarea insuficientă a măsurilor alternative neprivative de libertate, au contribuit la supraaglomerarea centrelor de detenție. În ianuarie, numărul total de persoane aflate în detenție a fost de 7.635, dintre care 5.539 deținuți în închisori și 2096 deținuți în centre de detenție preventivă. Oficial, capacitatea maximă a fost de 5.221 deținuți pentru penitenciare și 1.514 pentru centrele de detenție preventivă, însă experții pentru drepturile omului au afirmat că și capacitatea maximă oficială depășește standardele internaționale necesare. Astfel, numărul deținuților reflectă supraaglomerarea și conduce la acces la doar un număr minim de instalații sanitare. Infrastructura învechită în majoritatea închisorilor nu a permis separarea deținuților în conformitate cu standardele minime obligatorii, ducând la continuarea violenței în rândul deținuților. Plasarea minorilor în comun cu deținuți adulți, în special la Penitenciarul nr. 13, a continuat să reprezinte o problemă.

În primele nouă luni ale anului, membrii Consiliului pentru Prevenirea Torturii în cadrul mecanismului național de prevenire a torturii (MNPT), au efectuat 11 vizite preventive într-un singur penitenciar, șase centre de detenție preventivă, două instituții rezidențiale pentru copiii cu dizabilități mintale și o instituție pentru persoanele cu dizabilități. Printre principalele deficiențe

constatate se numără: arest preventiv care depășește 72 de ore prevăzute de legislație (în unele cazuri, până la câteva luni); condiții de detenție precare în majoritatea centrelor de arest preventiv; servicii alimentare și medicale nesatisfăcătoare; supraaglomerarea și condiții de detenție precare; condiții insalubre; nesepararea minorilor de adulți; produse alimentare insuficiente; îngrijire medicală deficientă pentru deținuți și lipsa de accesibilitate pentru persoanele cu dizabilități. De asemenea, MNPT a identificat deficit de personal în majoritatea instituțiilor rezidențiale, lipsa personalului specializat, inclusiv a personalului medical pentru instituțiile în care sunt plasate persoane cu dizabilități, asistența medicală deficitară, abuzul verbal și fizic comis de personal împotriva persoanelor cu dizabilități, izolarea forțată a pacienților și lipsa unui mecanism de depunere a plângerilor.

Ca și în anii precedenți, penitenciarul nr. 13 din Chișinău a avut cele mai proaste condiții. Câțiva deținuți implicați în dosare de rezonanță s-au plâns de faptul că ar fi fost plasați în celule aflate în subsolul închisorii, care nu întruneau standardele naționale sau internaționale. Numărul acuzațiilor de tortură și tratament inuman a crescut. În mai multe cazuri, CEDO a constatat necorespunderea condițiilor de detenție din Penitenciarul nr. 13 cu prevederile Convenției Europene a Drepturilor Omului. Celulele au fost supraaglomerate (în unele celule, până la 16 deținuți au fost plasați pe o suprafață de 24 metri pătrați), neigienice și lipsite de ventilație, lumină naturală sau acces permanent la apă pentru igiena personală. În pofida numeroaselor solicitări din partea Avocatului poporului și organizațiilor internaționale ca penitenciarul să fie închis din cauza condițiilor de detenție inumane, autoritățile au declarat că nu au reușit să găsească un loc de detenție alternativ din cauza constrângerilor financiare.

Potrivit avocatului poporului, situația în locurile de detenție ale secției de poliție nu s-a schimbat în cursul anului. Oficiul a raportat condiții inadecvate pentru distribuirea hranei; condiții sanitare necorespunzătoare în dușuri; asistență medicală necorespunzătoare; lipsa de perne, saltele, lenjerie de pat curată și îmbrăcăminte și lipsa unui mecanism de depunere a plângerilor. Instituțiile de detenție, situate în cea mai mare parte în subsolurile secțiilor de poliție, nu au avut acces la lumină naturală, ventilație adecvată și sisteme de canalizare. Deținuții au avut un buget zilnic de aproximativ 20 de lei (1,20 dolari SUA). ONG-urile pentru drepturile omului au remarcat și faptul că deținuții preventivi nu au beneficiat de hrană în zilele în care avea loc ședința de judecată – o problemă destul de gravă pentru deținuții transportați de la mare distanță de instanța de judecată, ceea ce, în unele cazuri, a însemnat că nu au primit mâncare o zi întreagă.

Asistența medicală a fost necorespunzătoare în majoritatea penitenciarelor. În timp ce actele normative impun autoritățile să separe persoanele suspectate de tuberculoză de ceilalți deținuți, autoritățile au plasat deseori persoane cu diverse alte boli împreună cu persoanele cu un diagnostic neconfirmat de tuberculoză, expunându-le la posibile infecții. Majoritatea penitenciarelor nu aveau infrastructura corespunzătoare pentru persoanele cu dizabilități, ceea ce a condus la tratament inuman și degradant. Potrivit Promo-LEX, 30 de deținuți au decedat în fiecare an din cauza unei asistențe medicale necorespunzătoare.

Maltratarea deținuților de către poliția din Transnistria a continuat să fie o problemă. Condițiile de detenție din regiune nu s-au îmbunătățit.

Administrare: Procedurile interne de investigare în sistemul penitenciar au rămas slabe, iar deținuții au continuat să aibă acces limitat la mecanismele de reclamații. În timp ce deținuții au avut, în general, dreptul de a depune plângeri la autoritățile judiciare, unii deținuți au raportat acte de cenzură și pedepse de răzbunare aplicate de personalul închisorii sau de către alți deținuți, înainte sau după depunerea plângerilor.

Deținuții aflați în perioada inițială de ispășire a pedepsei și cei condamnați la închisoare pe viață nu au avut dreptul la întreveneri de lungă durată. Situația privind accesul avocaților la vizitarea clienților în Penitenciarul nr. 13 s-a îmbunătățit.

Avocații deținuților în cazuri sensibile din punct de vedere politic au raportat dificultăți și restricții în accesul la clienții lor. Într-un caz, avocații omului de afaceri Veaceslav Platon, condamnat la 30 de ani de închisoare pentru fraudă și spălare de bani, s-au plâns de accesul limitat la client și multiple restricții impuse de administrația penitenciarului. În septembrie, în timpul unei vizite la Platon, avocații au raportat faptul că clientul lor a fost bătut de către personalul închisorii și au cerut administrației penitenciare să cheme o ambulanță. Ei au declarat că administrația a refuzat să cheme ambulanța și că o echipă de pază l-ar fi scos pe Platon afară din sala de ședințe cu forța, iar mascații ar fi folosit violență fizică asupra lor atunci când au încercat să intervină în numele clientului. Unul dintre avocați a fost rănit grav și preluat de urgență. Avocații au depus plângeri la procuratură și la Administrația Națională a Penitenciarelor. Cererile lor rămân fără răspuns la momentul prezentului raport. Pe lângă bătăile raportate, Veaceslav Platon s-a plâns de tratament inuman și degradant în timpul detenției, inclusiv refuzul accesului la apă potabilă, acces limitat la avocații săi și lipsa accesului la familia sa în ultimii doi ani.

Informații demne de încredere privind administrarea penitenciarelor din regiunea transnistreană nu au fost disponibile. Autoritățile transnistrene au raportat circa 3.352 de deținuți în regiune.

Monitorizare independentă: Guvernul a permis o anumită monitorizare independentă a condițiilor de detenție de către observatorii locali și internaționali pentru drepturile omului, iar oficialii închisorii, în general, au permis observatorilor să-i intervieveze pe deținuți în privat. Încercările Amnesty International, ale Avocatului Poporului și ale ONG-urilor pentru drepturile omului de a-i vizita pe deținuți arestați în legătură cu dosarul privind fraudă bancară din 2014 au eșuat.

Îmbunătățiri: Pe parcursul anului, Administrația Națională a Penitenciarelor a lansat un proiect-pilot și a instalat echipamente video-conferință în două dintre cele 17 instituții de detenție din țară. Echipamentul va permite efectuarea audierilor online ale persoanelor deținute în instituții penitenciare, reducând costurile de personal și de transport și asigurând o mai bună securitate a participanților la ședințele de judecată.

Pe parcursul anului nu au fost raportate monitorizări independente ale centrelor de detenție din regiunea transnistreană.

d. Arestarea și detenția arbitrară

Constituția și legislația interzic arestarea și detenția arbitrară și stipulează dreptul oricărei persoane de a contesta legalitatea arestării sau detenției sale în instanță, însă în unele cazuri autoritățile nu au respectat aceste cerințe.

Potrivit organizației Promo-LEX, poliția a continuat practica reținerii persoanelor căutate de autoritățile nerecunoscute transnistrene și transferarea acestora către organele de drept din Transnistria, fără un proces adecvat. Instanțele naționale hotărâseră anterior că acordul din 1999, prin care s-a stabilit o astfel de cooperare este neconstituțional, cu toate acestea practica a continuat neoficial.

În Transnistria, autoritățile au continuat să recurgă la arest și detenție arbitrară a persoanelor, fără a fi trase la răspundere. Au avut loc inclusiv cazuri de reținere de către autoritățile transnistrene a persoanelor în baza unor acuzații fabricate fără un proces corect.

La 27 iulie, în Transnistria, a fost răpit Ghenadie Kuzmiciov, fostul șef al serviciului vamal și de interne din regiune. NGO-ul pentru drepturile omului, Promo-LEX, și avocatul lui Kuzmiciov au declarat în cadrul unei conferințe de presă că automobilul lui Kuzmiciov ar fi fost oprit de către o unitate de poliție în drum spre Chișinău. Potrivit datelor raportate, patru necunoscuți l-ar fi scos pe Kuzmiciov din automobil și l-ar fi urcat forțat într-un alt automobil, fără ca poliția să intervină. Cu cinci zile mai târziu, autoritățile transnistrene au confirmat că Kuzmiciov era în custodia lor. Autoritățile transnistrene l-au acuzat pe Kuzmiciov de contrabandă, ca parte a unui grup organizat și au solicitat pedeapsa de privațiune de libertate pe un termen de 10 ani. Cazul era pe rol în momentul elaborării prezentului raport.

Rolul poliției și al aparatului de securitate

Poliția națională este instituția de drept principală și este responsabilă de securitatea internă, ordinea publică, circulația rutieră, migrație și paza frontierelor. Poliția este împărțită în cea de urmărire penală și cea de ordine publică și este subordonată Ministerului Afacerilor Interne. Agențiile din cadrul ministerului sunt Inspectoratul General al Poliției, Poliția de Frontieră, Serviciul Protecției Civile, Trupele de Carabinieri și Biroul Migrație și Azil. În cursul anului, serviciul vamal și poliția de frontieră au demis mai mulți funcționari pentru abuz și efectuarea de percheziții nejustificate la punctele de trecere a frontierei.

Prin legea din 2016 a fost reformată structura Procuraturii Generale și a fost reglementată activitatea a două procuraturi specializate: Procuratura Anticorupție și Procuratura privind Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale (de exemplu, terorism și tortura). În conformitate cu noua lege, Parlamentul a modificat procesul de numire a Procurorului General: Consiliul Superior al Procurorilor nominalizează candidații la funcția de Procuror General, iar Președintele numește unul dintre candidați pentru un mandat de șapte ani. Anterior, autoritatea privind această numire o avea Parlamentul.

Guvernarea a realizat progrese modeste în ceea ce privește tragerea la răspundere a oficialilor responsabili de reprimarea de către forțele de securitate a demonstrațiilor post-electorale din 2009, soldată cu 3 decese. În octombrie, CEDO a constatat încălcarea articolului 3 al Convenției, prin faptul că guvernul a târăgănat investigațiile și nu a aplicat decât pedepse ușoare împotriva ofițerilor de poliție care au torturat protestatari în aprilie 2009. Cazul a vizat două

tinere, care au fost forțate să se dezbrace și să facă așezări în fața unui ofițer de poliție de la Inspectoratul General de Poliție din Chișinău. Procurorii au inițiat o anchetă penală în privința a trei ofițeri de poliție despre care se presupune că au fost implicați în acest caz la nouă luni după incident. Ancheta penală împotriva unuia dintre ofițerii de poliție a fost clasată după ce acțiunile sale au fost retrogradate la o infracțiune administrativă. Ceilalți doi ofițeri au fost condamnați la 5 ani de privațiune de libertate pentru fiecare, cu suspendare.

Per ansamblu, procurorii au deschis 71 de cauze penale împotriva personalului forțelor de securitate. Procuratura Generală a finalizat și a transmis în instanță 27 de dosare împotriva a 46 de ofițeri de poliție. Începând cu luna septembrie, judecătorii au emis sentințe finale în 23 de cazuri împotriva a 36 de angajați ai organelor de drept. Instanțele au achitat 36 de ofițeri de poliție, au aplicat patru amenzi administrative, 10 sentințe cu suspendare și două sentințe cu închisoarea împotriva a trei ofițeri de poliție. Cinci dosare penale împotriva a 11 angajați ai organelor de drept erau pe rolul instanțelor. În ianuarie, Curtea Supremă de Justiție a respins apelul procurorilor împotriva unei hotărâri anterioare prin care a fost achitat fostul șef al Direcției Ordine Publică din Chișinău și adjunctul acestuia. Cei doi au fost acuzați de abuz de forță pentru faptul că ar fi bătut un fost deputat în 2009.

Procedurile de arestare și tratamentul deținuților

Legislația permite judecătorilor să emită mandate de arestare în baza probelor primite de la procurori. Autoritățile trebuie să îi informeze prompt persoanele reținute despre motivele reținerii și să descrie învinuirile aduse împotriva lor. Bănuții pot fi reținuți fără a fi puși sub învinuire timp de 72 ore. În studiul din 2016-17 privind garanțiile procedurale în faza ce precede procesul, Amnesty International a constatat încălcări grave ale normelor procedurale la arestare și în timpul detenției preventive. Potrivit studiului, în cele mai multe cazuri, autoritățile au chemat persoane la secția de poliție fără citație sau le-au luat în custodia poliției fără să le informeze de învinuirile aduse împotriva lor. În multe cazuri, autoritățile au forțat sau au intimidat persoanele reținute, obligându-le să furnizeze mărturii fără prezența avocatului. În unele cazuri, interogatoriul la poliție a depășit numărul legal de 3 ore. Alte încălcări au inclus modificarea intenționată a protocoalelor, reținerea de către poliție cu depășirea limitelor legale de timp, precum și negarea dreptului la un avocat sau a dreptului de a comunica cu rudele.

Odată învinuit, un deținut poate fi eliberat în așteptarea procesului. Legea prevede eliberarea pe cauțiune, dar autoritățile, în general, nu au folosit-o din cauza lipsei de mecanisme practice de implementare. În loc de privarea preventivă de libertate, instanțele mai pot aplica controlul judiciar sub formă de arest la domiciliu sau restricții de călătorie. Legea prevede anumite garanții împotriva folosirii arbitrare a detenției preventive și impune aplicarea măsurilor alternative pe cât posibil. Judecătorii au folosit în mod disproporționat mecanisme alternative neprivative de libertate în cazurile cu implicații politice.

Preveniții au dreptul la un avocat al apărării, dar uneori autoritățile au limitat acest drept. În unele cazuri, autoritățile nu au permis accesul la un avocat decât după 24 de ore de la reținere. Autoritățile au cerut baroului local să ofere reprezentare inculpaților săraci, însă deseori rambursările din partea statului pentru onorariul avocaților au fost efectuate cu întârziere. Adesea inculpații săraci nu au beneficiat de asistență juridică adecvată.

În iunie, reprezentanții Uniunii avocaților au organizat un miting în fața Curții de Apel, în cadrul căruia au criticat încălcările dreptului la libertate și siguranță, detenția inumană și arestările excesive aplicate de procurori și judecători.

Detenția preventivă: Legislația permite detenția preventivă până la 30 de zile. Instanțele pot prelungi detenția preventivă la demersul procurorilor, prezentată la sfârșitul fiecărei perioade de 30 de zile, pentru cel mult 12 luni, în funcție de gravitatea învinuirilor. Detenția preventivă cu durată de mai multe luni a fost o situație frecventă. În 2016, Curtea Constituțională a decis că organele de drept nu pot reține cetățenii în arest preventiv mai mult de 30 de zile în baza unui mandat sau mai mult de 12 luni cumulativ. Instanța a decis, de asemenea, că hotărârile judecătorești de impunere a 90 de zile de arest preventiv sunt considerate ilegale.

Potrivit unui raport Promo-LEX, poliția a efectuat arestări în cursul anului, încălcând legislația internă și normele internaționale. Arestarea și detenția preventivă, atunci când deținuții sunt cei mai vulnerabili la tortură și maltratare, au fost aplicate excesiv. Rata de acceptare a solicitărilor procurorilor de a aplica arest preventiv a depășit 80% în 2017.

Posibilitatea preveniților de a contesta legalitatea detenției în fața instanței: Legea prevede că persoanele arestate sau deținute au dreptul să conteste în instanță temeiul juridic sau caracterul arbitrar al detenției lor și să obțină eliberarea rapidă și compensare în cazul în care se constată că au fost deținute în mod ilegal. Autoritățile nu au reușit uneori să respecte aceste prevederi.

e. Nerespectarea dreptului la un proces public echitabil

Deși legea prevede un sistem judiciar independent, cazurile în care oficialii guvernamentali nu respectă independența justiției rămân o problemă. Presiunea oficială asupra judecătorilor și corupția în sectorul justiției au continuat să fie probleme grave. Lipsa independenței în sistemul judecătoresc a fost dominată de afirmațiile potrivit cărora unii judecători au luat hotărâri bazate pe ordine politice sau din teama de represalii. De multe ori s-a încălcat procedura de atribuire aleatorie a dosarelor judecătorilor, conform prevederilor legii.

Justiția selectivă a continuat să fie o problemă. Avocații fostului primar al municipiului Chișinău, Dorin Chirtoacă, inculpat într-un caz de achiziție a parcarilor din 2015, au susținut că au avut loc mai multe încălcări ale procedurilor judiciare pe tot parcursul anului, inclusiv audieri ținute în spatele ușilor închise, împiedicarea accesului avocaților la dosare și probe și depășirea termenului de 12 luni în care o persoană poate fi ținută în custodia instanței înainte de eliberarea sau de primirea unei sentințe definitive.

În luna iunie, instanțele judecătorești au emis o decizie de invalidare a rezultatelor alegerilor primăriei mun. Chișinău, câștigate de un reprezentant al opoziției politice. Acest lucru a atras criticile din partea societății civile, organizațiilor locale și internaționale și oficialilor UE. Observatorii internaționali și locali au considerat că decizia instanțelor a fost motivată politic, netransparentă și ilegală.

Potrivit raportului Băncii Mondiale, Moldova - *Îmbunătățirea accesului la justiție: de la resurse la rezultate*, lansat în septembrie, peste 60% dintre cetățeni și întreprinderi sunt de părerea că

probabilitatea ca cetățenii de rând și oamenii de afaceri să aibă parte de un proces echitabil este mică. Mulți dintre respondenți consideră, de asemenea, că justiția este selectivă și afectată de corupție.

Pe parcursul anului, publicul și presa nu au avut acces la procedurile judiciare în mai multe cazuri importante care implicau actuali și foști funcționari ai guvernului și autorităților locale, precum și persoane din sectorul bancar. Avocații s-au plâns de încălcarea drepturilor inculpaților la un proces public echitabil. După o vizită în țară în iunie, raportorul special al ONU privind situația apărătorilor drepturilor omului, Michel Forst, a remarcat că avocații au fost victime ale acuzațiilor penale motivate politic sau că au fost amenințați de fiecare dată când apărau persoane cu opinii diferite de cele ale autorităților. Mai mulți avocați au susținut că autoritățile au deschis dosare penale împotriva lor în baza unor acuzații fabricate.

Inspectorii-judiciari răspund de aplicarea codului de etică al judecătorului și de investigarea cazurilor de abateri judiciare sau de încălcări etice. Ei raportează Consiliului Superior al Magistraturii. În 2017, comisia disciplinară a Consiliului a inițiat 55 de acțiuni disciplinare și a aplicat șapte sancțiuni, inclusiv o mustrare, cinci avertismente și o concediere. În 47 de cazuri, consiliul a încetat investigația și a respins presupusele încălcări.

Limitările privind accesul la informații pe portalul unic al instanțelor naționale de judecată, elaborat de către Agenția de Administrare a Instanțelor Judecătorești din cadrul Ministerului Justiției au cauzat nemulțumiri în rândul reprezentanților presei și ONG-urilor. Societatea civilă și jurnaliștii s-au plâns că, dată fiind lipsa opțiunii de căutare, nu au putut găsi numele persoanelor implicate în dosare de judecată și nici nu au putut determina cine a judecat sau efectuat urmărirea penală într-un anumit dosar.

În anul 2017, judecătoarea Curții de Apel Domnica Manole a fost eliberată din funcție printr-un decret prezidențial, în urma unei decizii a Consiliului Superior al Magistraturii, care a declarat-o incompatibilă cu funcția de judecător în baza unui aviz al Serviciului de Informații și Securitate (SIS). Experții juridici au afirmat că eliberarea unui judecător în baza avizului SIS a fost ilegală și transmite un semnal judecătorilor că, dacă s-ar opune autorităților, ar putea fi eliminați din sistemul judecătoresc. În decembrie 2017, Curtea Constituțională a declarat neconstituțională demiterea unui judecător în baza avizului SIS, însă la 19 noiembrie Curtea Supremă de Justiție a respins recursul dnei Manole privind concedierea ilegală și a emis o hotărâre în favoarea Consiliului Superior al Magistraturii. În 2016, Manole a fost pusă sub urmărire penală, acuzată de emiterea unei hotărâri ilegale. Ea a anulat decizia Comisiei Electorale Centrale de a bloca organizarea unui referendum pentru a modifica Constituția. Experții juridici au criticat dosarul împotriva ei, deoarece acesta a fost bazat doar pe o decizie, anulată mai târziu de o instanță superioară, și nu pe dovezi directe de corupție. Curtea Supremă de Justiție a respins apelul făcut de Manole și a permis continuarea urmăririi penale împotriva ei. Pe tot parcursul anului, audierile au fost anulate de mai multe ori, și la situația din noiembrie, cazul său rămâne a fi nesoluționat.

Procedurile de judecată

Deși legea prevede prezumția de nevinovăție a inculpaților în cauze penale, autoritățile nu au respectat întotdeauna această prezumție. Uneori, remarcile judecătorilor au pus în pericol prezumția de nevinovăție.

Inculpații au dreptul de a fi informați cu promptitudine și în detaliu cu privire la învinuirile aduse împotriva lor și de a avea parte de un proces echitabil și public, fără tergiversări nejustificate. Procurorii prezintă cauzele în fața unui judecător sau complet de judecată. Inculpații au dreptul la avocat, au dreptul să participe la proces, să confrunte martorii și să prezinte dovezi. Legea impune autoritățile să asigure avocat inculpaților nevoiași. Practica des întâlnită de numire a avocaților temporari, fără a li se permite să se pregătească în mod corespunzător, a subminat dreptul la asistență juridică.

Legea prevede standarde ridicate pentru avocații ce prestează servicii gratuite de asistență juridică și pentru accesul inculpaților la avocați. Cu toate acestea, instituțiile de drept nu au aplicat întotdeauna aceste prevederi. În cele mai multe cazuri, avocații ce oferă asistență juridică gratuită au fost slab pregătiți și nemotivați să lucreze la dosare. Inculpații pot solicita amânarea ședinței dacă avocații au nevoie de timp suplimentar pentru pregătire. Traducerea este asigurată la cerere, și a fost, în general, disponibilă. Ședințele de judecată pot fi amânate dacă este nevoie de mai mult timp pentru a găsi traducători pentru anumite limbi mai puțin întrebunțate. Inculpații pot refuza furnizare de dovezi împotriva lor, cu excepția cazului în care se declară vinovați și recunoașterea vinovăției este examinată și aprobată de judecător.

Legea prevede dreptul de recurs la o instanță superioară celei care a pronunțat condamnarea, pe chestiuni de fapt și de drept.

Au existat informații credibile că în Transnistria, autoritățile au ignorat procedurile de judecată și au privat inculpații de dreptul la un proces echitabil.

Deținuții și preveniții politici

În anul 2017, judecătoria Râșcani i-a găsit pe Grigore Petrenco, liderul partidului de opoziție „Casa Noastră – Moldova”, și alți cinci activiști vinovați de organizarea și conducerea tulburărilor în masă însoțite de violență. Instanța i-a amendat pe inculpați și le-a dat pedepse cu suspendare de la 3 la 4 ani și jumătate. Inculpații au susținut că hotărârea a fost ilegală și motivată politic, deoarece instanța de judecată a calificat participarea la protestele antiguvernamentale pașnice din 2015 drept tulburări în masă. Grupul a contestat hotărârea la Curtea de Apel; și la finele anului se afla sub controlul judiciar. Amnesty International Moldova a afirmat că hotărârea judecătorească a fost părtinitoare, a încălcat dreptul la un proces echitabil, libertatea de întrunire pașnică și libertatea de asociere. În august 2017, Petrenco a fugit în Germania și a cerut azil politic, care i-a fost acordat lui și familiei sale.

La 11 iunie, în Transnistria, liderul Partidului Comuniștilor, aflat în opoziție, Oleg Horjan, a fost arestat de autoritățile de facto din regiune după ce a fost lipsit de imunitate ca membru al "Sovietului Suprem" din regiunea transnistreană, organul legislativ al regiunii secesioniste. Printre acuzațiile aduse lui Horjan se numără organizarea protestelor ilegale; opunere de rezistență și utilizarea forței împotriva organelor de aplicare a legii transnistrene și insultarea unui "oficial" transnistrean. La 2 noiembrie, Tribunalul municipiului Tiraspol l-a condamnat pe

Horjan la patru ani și șase luni de închisoare și a aplicat o amendă în valoare echivalentă cu 394 dolari SUA.

Procedurile judiciare civile și măsuri de remediere

Legea permite cetățenilor să ceară, în instanțele civile, despăgubiri pentru încălcarea drepturilor omului. Conform Constituției, Guvernul poartă răspundere atunci când autoritățile încalcă drepturile unei persoane prin mijloace administrative, când nu răspund în timp util la o cerere sau comit erori în timpul urmăririi penale. Hotărârile judecătorești emise în astfel de cazuri au de multe ori o valoare redusă și nu sunt executate. După epuizarea tuturor căilor de atac naționale, persoanele fizice pot face recurs la Curtea Europeană a Drepturilor Omului în cazuri de pretinse încălcări a drepturilor omului comise de către autorități, drepturi prevăzute de Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Cetățenii care au epuizat toate căile de atac disponibile pe plan național pot, de asemenea, să prezinte o comunicare scrisă Comitetului ONU pentru Drepturile Omului.

Deși autoritățile au declarat o politică de toleranță zero față de tortură, victimele torturii nu au avut întotdeauna acces la remedii judiciare civile efective, în special în cazurile care implică maltratarea în instituțiile penale.

O lege cu privire la mediere stabilește un mecanism alternativ de soluționare voluntară a cazurilor civile și penale și stabilește reguli pentru mediatori profesioniști, cu toate acestea în țară a lipsit un mecanism de punere în aplicare.

În aprilie, Curtea de Apel Chișinău a decis în favoarea unui fost deținut care s-a plâns de tratamente inumane și degradante, în timp ce se afla în detenție la Penitenciarul nr. 13. Curtea a dispus ca Ministerul Justiției să plătească reclamantului suma de 120.000 de lei (7.180 dolari SUA) în calitate de daune morale. Acesta a fost unul dintre puținele cazuri raportate în care o instanță a dispus o cale de atac echitabilă pentru încălcarea Convenției europene a drepturilor omului.

La situația de la sfârșitul anului 2017, la CEDO se aflau pe rol 1348 de cazuri împotriva statului Republica Moldova. În 2017, instanța a pronunțat 16 hotărâri împotriva statului și a ordonat guvernului să plătească despăgubiri de peste 107.348 de euro (123.000 de dolari). În general, guvernul a respectat cu promptitudine hotărârile CEDO.

Restituirea proprietății

Țara a aprobat Declarația de la Terezin din 2009, precum și Ghidurile și Bunele Practici din 2010. Deși legea prevede restituirea proprietăților confiscate în timpul regimurilor succesive, fascist și cel sovietic, persoanelor supuse represiunilor politice sau exilate, legea nu se aplică asupra bunurilor confiscate de la grupuri minoritare. Guvernul nu a adoptat nici o lege privind restituirea bunurilor comunale.

În septembrie 2017, Curtea Supremă de Justiție a hotărât în favoarea comunității evreiești, respingerea unui recurs al Agenției Proprietății Publice și menținerea unei hotărâri a Curții de Apel prin care a fost respinsă cererea Agenției cu privire la ruinele sinagogii și ieșivei „Maghen David” din strada Rabbi Țirilson, ambele procurate de către comunitatea evreiască în 2010. În

mai, comunitatea evreiască a înaintat o cerere de reînnoire a unui permis de construcție adresată Primăriei municipiului Chișinău pentru renovarea proprietății.

f. Imixtiuni arbitrare sau ilegale în viața privată, familie, domiciliu sau în corespondență

Constituția interzice imixtiunile arbitrare în viața privată, familie, domiciliu sau corespondență, cu excepția cazurilor când acest lucru este necesar pentru asigurarea securității statului, bunăstării economice sau ordinii publice, sau pentru prevenirea de infracțiuni. În cursul anului, autoritățile adesea nu au respectat aceste interdicții.

În luna august, mai multe instituții mass media afiliate politic au publicat fragmente din corespondența privată a mai multor lideri ai partidelor de opoziție. Numărul sesizărilor neconfirmate de interceptare ilegală a telefoanelor liderilor; supraveghere; amenințări împotriva membrilor familiei și intimidarea reprezentanților regionali ai partidelor de opoziție a crescut în cursul anului.

Secțiunea 2. Respectarea libertăților civile, inclusiv:

a. Libertatea de expresie, inclusiv libertatea presei

Deși legislația prevede libertatea de exprimare, inclusiv pentru presă, autoritățile nu întotdeauna au respectat acest drept. Presiunile asupra presei independente au continuat în cursul anului și un număr de jurnaliști de investigație au raportat că au fost intimidați și hărțuiți după publicarea articolelor de investigație cu privire la personalitățile politice.

Concentrarea proprietății asupra instituțiilor mass-media a rămas o problemă. Mai multe instituții mici s-au confruntat cu dificultăți în concurența cu instituțiile pro-guvernamentale controlate de personaje politice și oligarhi. Lipsa accesului echitabil la fonduri din publicitate media a condus la constrângeri financiare pentru unele instituții media.

Freedom House a calificat gradul de libertate a presei în regiunea transnistreană drept „neliberă”. Libertatea de exprimare: Legislația prevede libertatea de exprimare și permite persoanelor să critice guvernul sau să discute probleme de interes public general. Restricțiile se aplică numai în cazul în care această libertate reprezintă o amenințare la adresa siguranței naționale, a integrității teritoriale, ordinii publice sau siguranței. Nu există nicio lege care să incrimineze discursul de ură. Pe parcursul anului, grupurile de opoziție au raportat că autoritățile au limitat dreptul lor de a organiza întruniri politice, în special în regiuni. Partidele de opoziție au raportat cazuri de monitorizare de către autorități a reuniunilor politice și publice, cazuri de interceptare ilegală, confiscare de către organele de drept a ziarelor distribuite de un partid de opoziție etc. De asemenea, opoziția a raportat multiple cazuri de amenințări, intimidări și concedieri din motive politice, în special în regiuni.

Libertatea presei și a mass media: Legea interzice editarea și publicarea materialelor care conțin „contestarea și defăimarea statului și a poporului; îndemnul la război sau agresiune, la ură etnică, rasială sau religioasă; [sau] incitarea la discriminare, separatism teritorial, violență publică”.

Potrivit raportului "*Nations in Transit*" al Freedom House, sectorul mass-media al țării a continuat să se confrunte cu aceleași provocări ca și în anii precedenți: influența politică și oligarhică excesivă; propagandă și manipulare externă și internă; lipsa de transparență în proprietatea asupra instituțiilor mass-media; independența limitată a autorității de reglementare în domeniul radiodifuziunii și concurența neloială pe piața de publicitate.

Deși presa scrisă a exprimat diverse puncte de vedere și comentarii politice, grupurile de afaceri controlate de oligarhi au controlat majoritatea mass media din țară, distorsionând informația în beneficiul lor, deși cu câteva excepții însemnate. Informațiile despre proprietarii instituțiilor media audiovizuale private, făcute publice în 2015, au confirmat concentrarea ridicată a proprietății asupra mijloacelor de informare în masă. Totodată, autoritățile, partide și personalități politice au deținut sau au subvenționat mai multe ziare care au exprimat clar opinii politice bine definite. Instituții mass media mari, asociate cu lideri politici sau cu oligarhi, au exercitat presiuni asupra instituțiilor mass media mai mici, aducând multe din ele în pragul închiderii și făcându-i pe unii jurnaliști proeminenți să părăsească instituțiile mass media-cheie după achiziționarea acestora de către oligarhi. Acești oligarhi au supravegheat îndeaproape conținutul și au exercitat controlul editorial asupra relatărilor instituțiilor mass media care sunt în proprietatea lor.

La 18 octombrie, Parlamentul a adoptat, în a treia lectură, un nou cod al audiovizualului, care va intra în vigoare la 1 ianuarie 2019, dacă va fi semnat de președinte. Noul Cod reglementează independența editorială, protejează mediul de tele- și radiodifuziune națională, solicită transparența și deconcentrarea proprietății media, oferă distribuitorilor servicii media și solicită protecția jurnaliștilor, protecția minorilor și a persoanelor cu dizabilități, egalitatea de gen, libertatea de exprimare și accesul media la evenimentele majore.

În 2017, un raport de monitorizare prezentat de Asociația Presei Independente a arătat că posturile rusești retransmise în țară au diseminat propaganda și au prezentat informații distorsionate despre evenimentele regionale și internaționale. În 2017, Parlamentul a adoptat modificări la Codul Audiovizualului, permițând doar retransmiterea de știri și programe cu conținut politic, analitic și militar produse în Statele Unite, Canada, statele membre ale UE și statele care au ratificat Convenția Europeană privind Televiziunea Transfrontalieră. Această prevedere a fost inclusă în noul cod și pusă în aplicare în 2018.

La 19 ianuarie, câțiva radiodifuzori susținuți de majoritatea ONG-urilor media au depus o plângere comună la Consiliul Concurenței și i-au cerut să investigheze concurența neloială pe piața de publicitate media promovată de două case importante de vânzare, Casa Media și Casa de vânzări Exclusiv. Radiodifuzorii au declarat că, la situația din noiembrie, nu primiseră nici un răspuns din partea Consiliului Concurenței cu privire la decizia sa.

ONG-urile care au monitorizat campania electorală pentru primăria mun. Chișinău au raportat o acoperire mediatică necorespunzătoare și neechilibrată. Înainte de alegeri, instituțiile mass-media importante afiliate partidelor politice au făcut declarații prin care au refuzat să participe la acoperire media în perioada pre-electorală. Observatorii au remarcat, totuși, că unele dintre aceste instituții au continuat să reflecte în mod activ activitățile unui candidat în raport cu celelalte.

În timpul campaniei electorale locale, Consiliul Coordonator al Audiovizualului a amendat câteva televiziuni mai mici, inclusiv TV8, Accent TV, NTV Moldova, Exclusiv TV, RTR Moldova și Jurnal TV cu 5.000 de lei fiecare pentru încălcarea legislației electorale și prevederilor codului audiovizualului, care prevede necesitatea asigurării de "corectitudine, echitate și imparțialitate" în timpul alegerilor. Consiliul a amendat Ren TV Moldova cu 7.500 de lei (449 dolari) pentru aceeași încălcare.

Două organizații au controlat piața mediatică transnistreană: „Agenția Publică pentru Telecomunicații”, care a controlat agențiile și ziarele oficiale de știri, precum și unul dintre cele două posturi de televiziune cele mai populare; și holdingul Sheriff, un conglomerat de afaceri cu o influență considerabilă în „Sovietul Suprem” transnistrean. „Sovietul Suprem” transnistrean a adoptat o lege care restricționează accesul jurnaliștilor la sesiunile plenare ale instituției.

Violența și hărțuirea: În cursul anului, susținătorii societății civile și ai mass-media au exprimat îngrijorarea față de intimidarea și hărțuirea a importanți jurnaliști de investigație.

Jurnalistul Victor Sofrani a fost învinuit de huliganism penal și de furnizarea unor informații false unui ofițer al organelor de drept, după ce a sesizat poliția din Rezina și Șoldănești despre un apel telefonic și imagini violente primite în decembrie 2017. Sofrani a susținut că a fost intimidat după publicare în luna mai a unei investigații despre abuzul de fonduri publice și corupție de către oficialii locali.

În iulie, primarul orașului Orhei, Ilan Șor, a postat un videoclip pe Facebook prin care ataca verbal jurnaliștii de la Radio Orhei. La 5 august, acesta a împiedicat jurnaliștii să reflecte un protest al opoziției la Orhei. Oficiul de țară al ONU a condamnat atacul lui Șor ca discurs de ură și incitare la violență împotriva jurnaliștilor și oponentilor politici și a cerut o investigație. Procuratura a inițiat o anchetă și a solicitat jurnaliștilor afectați să depună plângeri. Alexandr Petcov, jurnalist și fost parlamentar, a depus o plângere formală. La situația din noiembrie nu fusese întreprinsă nicio acțiune pe marginea acestui caz.

La 31 octombrie, portalul de știri jurnalistice de investigații RISE.md a informat publicul despre faptul că reprezentanții organelor de drept l-au urmărit pe unul dintre reporteri, Liuba Sevciuc, după ce dânsa a publicat pe 5 septembrie un articol de investigație privind proprietățile de vacanță ale liderului Partidului Democrat Vlad Plahotniuc. Alte agenții de știri de investigații, cum ar fi Ziarul de Gardă, au declarat, de asemenea, că reporterii lor ar fi fost amenințați online și că datele lor personale au fost publicate pe rețelele de socializare de către persoane necunoscute.

Cenzura și limitarea conținutului: În multe cazuri, jurnaliștii au practicat autocenzura pentru a evita conflictele cu sponsorii sau proprietarii instituțiilor mass media la care activează. În Transnistria, jurnaliștii au evitat criticarea căii autorităților separatiste spre independență sau „politica externă” dusă de acestea pentru a evita represalii oficiale.

Jurnaliștii și-au exprimat îngrijorarea că legea privind protecția datelor cu caracter personal a limitat accesul jurnaliștilor la informații.

ONG-urile din domeniul presei au criticat restricțiile de acces care au împiedicat relatarea deplină despre evenimentele publice. ONG-urile și-au exprimat îngrijorarea cu privire la decizia

partidului de guvernământ de a restrânge accesul jurnaliștilor TV8 și Jurnal TV la evenimentele publice. La 14 septembrie, unei echipe de la TV8 i s-a refuzat dreptul de acces la o reuniune a Consiliului Politic Național al Partidului Democrat. Alte instituții media au avut acces liber la întrunire. La 18 septembrie, echipele de știri TV8 au fost împiedicate să participe la briefingul de presă al premierului la sediul partidului de guvernământ, unde a fost anunțată numirea a doi noi miniștri. La 2 octombrie, JurnalTV i s-a interzis accesul la briefing-ul săptămânal al Partidului Democrat.

ONG-urile au condamnat autoritățile pentru abuzul de putere atunci când au împiedicat jurnaliștii de la mai multe instituții media să reflecte o demonstrație publică planificată în Piața Marii Adunări Naționale din centrul Chișinăului, la 26 și 27 august. Jurnaliștii de la Serviciul Radio Europa Liberă din Moldova au raportat că au fost bruscați de agenții de pază ai lui Șor. De asemenea, autoritățile au interzis jurnaliștilor de la TV8 și *Ziarul de gardă* să reflecte evenimente publice oficiale în principala piață a orașului.

Legile cu privire la calomnie/defăimare: Unele ziare au practicat auto-cenzura și au evitat problemele controversate din cauza temerilor că funcționarii guvernamentali și alte persoane publice ar putea folosi legislația privind defăimare pentru a se răzbuna pentru reportaje critice.

Libertatea pe internet

Guvernarea nu a restricționat sau perturbat accesul la internet și nu a cenzurat conținutul online; nu au existat rapoarte credibile că autoritățile ar fi monitorizat comunicarea privată online fără aprobarea legală corespunzătoare.

Potrivit statisticilor publicate de Agenția Moldovei pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației, numărul de conturi de utilizatori de internet mobil a ajuns la 4,43 milioane. Numărul utilizatorilor activi de internet a fost de 1,7 milioane.

În 2015, fostul „președinte” transnistrean Șevciuk a emis un decret privind combaterea extremismului, care a împuternicit „KGB-ul” transnistrean să ceară „procuraturii” să blocheze conținutul pe internet. O astfel de decizie ar fi luată de autorități în urma unei verificări efectuate de o comisie creată de „KGB”.

Libertatea academică și evenimente culturale

Nu au existat restricții din partea guvernului asupra libertății academice sau evenimentelor culturale.

b. Libertatea de întrunire pașnică și de asociere

Guvernarea a impus anumite limite asupra libertății de expresie pașnică și asociere.

Libertatea de întrunire pașnică

Legislația prevede libertatea de întrunire, iar guvernarea a respectat, în general, acest drept, cu câteva excepții pe parcursul anului.

La 26 august, partidele extraparlamentare de opoziție și susținătorii acestora au organizat un miting de amploare pentru a protesta împotriva invalidării alegerilor locale de către instanțele de judecată, neinvestigării fraudei bancare de către guvernare și presiunii asupra partidelor de opoziție. Organizatorii protestului au afirmat că autoritățile "au luat măsuri ilegale și disproporționate pentru a împiedica sosirea protestatarilor la Chișinău, în special din zonele rurale." Liderii opoziției au susținut de asemenea că organele de drept au intimidat activiștii locali înainte de protest și că reprezentanții regionali ai partidului de guvernământ au amenințat că vor retrage licențele companiilor de transport locale care ar fi transportat persoane la Chișinău în ziua protestului. Instituțiile mass-media au relatat despre mai multe incidente cu implicarea polițiștilor sau autorităților de reglementare în domeniul transporturilor, care i-ar fi oprit pe șoferi și ar fi aplicat amenzi pentru "ilegalități neobișnuite". În cadrul unui apel adresat misiunilor diplomatice și autorităților internaționale de supraveghere a drepturilor omului, mai multe ONG-uri au susținut că autoritățile au încălcat dreptul la liberă circulație și dreptul la întrunire pașnică.

Autoritățile din regiunea transnistreană au continuat să restrângă libertatea de întrunire și au fost reticente în a emite autorizații pentru protestele publice organizate de opoziție. Autoritățile transnistrene au refuzat să autorizeze un protest planificat pentru 5 iunie de către singurul grup de opoziție din regiune, Partidul Comunist. Oleg Horjan, liderul Partidului Comunist și organizator al protestelor planificate, a decis în schimb să organizeze o adunare publică informală a electoratului său. Organele de drept din regiune au reținut aproximativ 40 de participanți prezenți la reuniune, inclusiv pe fiul lui Horjan. La 11 iunie, Oleg Horjan a fost arestat după ce plenul legislaturii din regiune i-a ridicat imunitatea legislativă. La momentul elaborării prezentului raport, cazul se afla pe rol.

Libertatea de asociere

Constituția prevede libertatea de asociere și stipulează că cetățenii sunt liberi să formeze partide și alte organizații sociale și politice, și guvernarea a respectat, în general, acest drept. Legea interzice organizațiile care „militează împotriva pluralismului politic, a principiilor statului de drept, a suveranității și independenței, integrității teritoriale” a țării.

Pe parcursul anului, oficialii guvernamentali și membrii majorității parlamentare au continuat să denigreze rolul societății civile din țară, caracterizând ONG-urile care criticau acțiunile guvernamentale drept „actori politici” care necesită o reglementare mai aspră.

În iunie, raportorul special al ONU privind situația apărătorilor drepturilor omului, Michel Forst, și-a exprimat îngrijorarea în legătură cu faptul că apărătorii drepturilor omului și jurnaliștii au fost victime ale campaniilor de stigmatizare. Potrivit lui Forst, au existat acuzații de intimidare și amenințări la adresa apărătorilor drepturilor omului de către autoritățile publice, în special după ce apărătorii și-au exprimat critica față de deciziile guvernului.

În Transnistria, autoritățile au limitat sever libertatea de asociere. Autoritățile separatiste au acordat dreptul legal de asociere numai persoanelor recunoscute ca cetățeni ai Transnistriei. Toate activitățile neguvernamentale trebuie să fie coordonate cu autoritățile regiunii; grupurile care nu s-au supus s-au confruntat cu hărțuiri, inclusiv vizite din partea reprezentanților structurilor de securitate. Autoritățile au interzis cu strictețe organizațiile care favorizează reintegrarea cu restul Moldovei.

ONG-ul pentru promovarea drepturilor omului, Promo-LEX, care și-a suspendat activitatea în regiunea transnistreană în 2015, după anunțarea unei cauze penale deschise împotriva sa, nu a reluat încercările de a intra pe teritoriul regiunii.

c. Libertatea religioasă

A se vedea: Departamentul de Stat, *International Religious Freedom Report* (Raportul internațional pentru libertatea religioasă), la <http://www.state.gov/religiousfreedomreport/>

d. Libertatea de circulație

Legislația prevede libertatea circulației interne, călătoriilor în străinătate, emigrării și repatrierii, și în linii generale guvernul a respectat aceste drepturi, cu câteva excepții.

În general, guvernul a cooperat cu Oficiul Înaltului Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați (ICNUR) și cu alte organizații umanitare în ceea ce privește asigurarea protecției și asistenței persoanelor strămutate în interiorul țării, refugiaților, refugiaților reînțorși, solicitanților de azil, apatrizilor și altor persoane vizate.

Un decret din ianuarie al liderului transnistrean a adoptat noi mecanisme de reglementare a migrației. Potrivit autorităților transnistrene, noua lege „va optimiza șederea și înregistrarea cetățenilor străini și a apatrizilor în Transnistria și va îmbunătăți procesele migraționale”. Totodată, autoritățile transnistrene au menținut mecanismul de notificare privind călătoriile, necesar pentru toți oficialii moldoveni, precum și cei străini aflați în vizită. A existat cel puțin un caz, în august, când unui jurnalist moldovean i s-a refuzat accesul în Transnistria. Potrivit Misiunii OSCE, începând cu 1 ianuarie, oficialii misiunilor și membrii familiilor acestora pot traversa linia administrativă transnistreană fără a fi supuși mecanismului transnistrean de notificare a circulației.

Deși cetățenii, în general, pot pleca și reveni în țară în mod liber, au existat unele limitări privind emigrarea. Înainte de a emigra, legea impune persoanelor fizice să-și soluționeze toate obligațiile financiare restante cu alte persoane sau entități juridice. Guvernarea nu a impus cu strictețe această cerință. Legea prevede, de asemenea, că rudele apropiate dependente financiar de un potențial emigrant trebuie să fie de acord înainte ca potențialul emigrant să părăsească țara. Autoritățile nu au asigurat aplicarea acestei legi.

Protecția refugiaților

Repatriere: Observatorii locali și internaționali, inclusiv Amnesty International, au criticat guvernarea pentru expulzarea a șapte educatori turci în Turcia, în septembrie, unde aceștia au fost reținuți de către autoritățile turce în baza unor acuzații neclare. În materialele apărute în mass-media, profesorii turci expulzați au fost caracterizați ca susținători ai mișcării Gulen. Cinci dintre dascălii expulzați au solicitat azil politic și protecție în țară. La 13 septembrie, un alt cetățean turc a fost returnat forțat în Turcia de către Serviciul de Informații al Republicii Moldova, din motivul că ar fi rămas ilegal pe teritoriul țării și pentru răspândirea ideilor "extremiste". La 26 septembrie, Amnesty International Moldova a anunțat că în țară se aflau

aproximativ 48 de cetățeni turci care au fost incluși pe "lista neagră" și care riscau să fie returnați forțat în Turcia.

Accesul la azil: Legea prevede acordarea azilului sau a statutului de refugiat, iar guvernul a stabilit un sistem pentru asigurarea protecției refugiaților. Recunoașterea refugiaților a fost un proces lent și împovăraător. Autoritățile au eliberat refugiaților documente de identitate pe un termen nelimitat; beneficiarii de protecție umanitară au primit documente de identitate valabile pe timp de trei ani; solicitanții de azil au primit documente de identitate temporare. UNHCR a asigurat refugiaților ajutor logistic, locuințe și sprijin financiar. Un centru de cazare temporară, administrat de Biroul de Migrație și Azil și renovat în cursul anului, a fost disponibil pentru solicitanții de azil.

Protecția temporară: Guvernarea a oferit protecție umanitară persoanelor care nu se încadrează în categoria refugiaților. Conform situației din august, în sistemul național de azil au fost înregistrați 254 de beneficiari de protecție umanitară.

Apatrizii

În țară erau aproximativ 2.700 de apatrizi, dintre care majoritatea locuiau în Transnistria. Cele mai multe persoane apatride au fost de etnie ucraineană, rusă, română și turcă.

Legea acordă cetățenie persoanelor care au locuit înainte de 1940 în regiunile istorice Basarabia, Bucovina de Nord, raionul Herța și pe teritoriul Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești, precum și descendenților acestora. Legea include proceduri pentru determinarea statutului de apatrid.

Apatrizii și refugiații pot obține cetățenia prin naturalizare. Legea permite unui apatrid, care a domiciliat în mod legal în țară timp de 8 ani, să solicite cetățenia. Autoritățile au emis apatrizilor care locuiesc temporar în țară permise de ședere pentru o perioadă de până la un an, costul cărora a variat de la aproximativ 500 de lei la 1400 lei (între 30 și 84 de dolari SUA), în funcție de urgența eliberării acestuia. Victimele traficului de persoane au primit permisele de ședere gratuit.

Secțiunea 3. Libertatea de a participa la procesul politic

Legea oferă cetățenilor posibilitatea de a-și alege guvernarea în alegeri periodice libere și corecte, prin vot universal, direct, egal, secret și liber exprimat.

Alegerile și participarea politică

Alegeri recente: În 2014, în țară s-au organizat alegeri parlamentare care au îndeplinit majoritatea angajamentelor asumate în cadrul OSCE, Consiliului Europei și altor angajamente internaționale, deși observatorii locali și internaționali și-au exprimat îngrijorarea cu privire la includerea și excluderea anumitor partide politice.

Primele alegeri prezidențiale directe din țară din ultimii 20 de ani au avut loc în octombrie și noiembrie 2016. A fost necesar un al doilea tur de scrutin, întrucât niciun candidat nu a obținut mai mult de 50% din voturi în primul tur. Potrivit observatorilor internaționali, alegerile au fost

organizate, în mare parte, într-un mod echitabil și democratic. Cu toate acestea, acoperirea campaniei electorale de către unele agenții mass-media nu a fost imparțială. Observatorii au mai exprimat motive de îngrijorare cu privire la lipsa de transparență în finanțarea campaniei. Un număr nespecificat de cetățeni din străinătate sau din Transnistria nu au putut vota din cauza distribuirii unui număr insuficient de buletine la secțiile lor de votare.

În lunile mai și iunie au fost organizate alegeri anticipate pentru ocuparea posturilor vacante de primar în localitățile Bălți, Nemțeni, Leușeni, Volovița, Pârlița și Jora de Mijloc, precum și în capitala Chișinău. Potrivit observatorilor internaționali și locali, alegerile au avut loc într-un mod echitabil și democratic. Totuși, câteva zile după alegeri, în cadrul unui proces desfășurat cu ușile închise, un judecător de primă instanță a declarat alegerile pentru primăria din Chișinău, câștigate de un candidat al opoziției, nevalabile. Curtea Supremă a menținut hotărârea în vigoare. Opoziția și societatea civilă au criticat judecătorul pentru luarea unei decizii în baza unui argument care nu a fost adus în instanță de niciunul dintre candidații la primărie. Instanțele au afirmat în hotărârea lor că ambii candidați la primărie s-au angajat în "campanie ilegală", deoarece ambii au postat, în încălcarea legii electorale, videoclipuri pe rețelele de socializare în ziua alegerilor, chemând cetățenii să voteze.

Partidele politice și participarea politică: Partidele de opoziție au raportat intimidarea și hărțuirea membrilor lor de către autoritățile locale, inclusiv amenințarea cu pierderea locurilor de muncă.

Începând cu anul 2014, opoziția pro-rusă "Partidul nostru" a fost supusă unor campanii de presiune, șantaj și defăimare. După plecarea în Rusia în 2015 a liderului partidului, Renato Usatâi, primarii și consilierii municipali s-au confruntat cu amenințări continue. Membrii Partidului Nostru aflați în cel de-al doilea oraș ca mărime din țară, Bălți, au fost supuși atacurilor și hărțuirii de membrilor de partid și membrilor familiilor acestora. De exemplu, membrii de partid au raportat amenințări de concediere forțată, dosare penale și arestări. În luna ianuarie, consilierii municipali ai partidului au organizat o grevă a foamei de patru zile împotriva presiunilor exercitate de Partidul Democrat, obligând consiliul municipal să organizeze un referendum pentru revocarea primarului din Bălți, lider al Partidului Nostru, Renato Usatâi.

În 2017, Centrul Național Anticorupție (CNA) a efectuat percheziții în peste 20 de primării din țară, în cadrul investigațiilor cazurilor de abuz de putere în cadrul desfășurării achizițiilor publice pentru reparația sistemelor de apă și canalizare. CNA a anchetat-o și a reținut-o pe Nicoleta Mălai, primarul satului Ghelăuza, în baza a trei capete de acuzare pentru corupție și abuz de putere într-un caz privind achizițiile publice pentru sisteme de alimentare cu apă. Dna Mălai susține că a fost plasată în arest pentru 72 de ore în noiembrie 2017, pentru că ar fi refuzat să-și schimbe afilierea politică în favoarea Partidului Democrat. A susținut că nu i s-a oferit mâncare sau apă și că a fost ținută într-o celulă fără energie electrică.

La 12 octombrie, instituțiile mass media au difuzat știri precum că președintele organizației teritoriale a Partidului Demnitate și Adevărul din Ungheni, Gheorghe Petic, a fost reținut sub acuzația de viol, după ce ar fi criticat aspru conducerea partidului de guvernământ și poliția de frontieră pentru presupuse activități ilegale de contrabandă. Petic a respins acuzațiile, susținând că acestea ar fi fost motivate politic.

Codul electoral prevede alegerea a 50 de deputați în parlament pe listele de partid și 51 pe circumscripții de mandat unic. Societatea civilă și partidele de opoziție au criticat procesul de delimitare a circumscripțiilor ca fiind părtinitoare față de anumite partide politice, având în vedere lipsa de transparență, subreprezentarea diasporei și independența discutabilă a comisiei responsabile de delimitarea circumscripțiilor.

Participarea femeilor și minorităților: Nu există legi care să limiteze capacitatea femeilor și a membrilor minorităților de a participa la procesul politic, și femeile și minoritățile au participat. Legea prevede că ambele sexe trebuie să fie reprezentate în proporție de cel puțin 40% pe listele de partid pentru alegerile parlamentare și locale.

Două femei rome alese în consiliile locale din Râșcani și Chetrosu în 2015 au raportat despre presupusa discriminare etnică și de gen din partea colegilor de sex masculin din cadrul consiliului. Cele două consiliere ar fi demisionat din funcțiile lor din cauza discriminării și salariilor mici și au declarat că nu vor candida la alegerile din 2019. În cadrul comunității rome, femeile din zonele rurale au raportat, de asemenea, că bărbații romi le-ar fi descurajat să participe la alegerile locale, astfel încât mandatele să fie ocupate de bărbați.

Noul Cod Electoral prevede un adaos financiar de 10 procente, din bugetul de stat, pentru partidele politice care promovează candidați femei, precum și stabilește o cotă de 40 procente în circumscripțiile uninominale. Legea aplică un coeficient de multiplicare a adaosului financiar acordat partidelor pentru fiecare candidat - femeie ales în circumscripția uninominală.

Legea prevede sancțiuni împotriva partidelor politice pentru promovarea în mod public de mesaje discriminatorii sau stereotipuri, pentru utilizarea unui limbaj discriminatoriu în mass-media, precum și pentru nerespectarea cotelor de gen necesare.

Materialele de informare a alegătorilor, precum și materialele de campanie ale majorității candidaților, au fost disponibile în limba de stat și în rusă. Deși permise, alte limbi minoritare au lipsit practic din activitățile de informare a alegătorilor și de campanie electorală.

Secțiunea 4. Corupția și lipsa de transparență în Guvern

Corupția a rămas cea mai gravă problemă a țării. Deși legea prevede sancțiuni penale pentru corupția oficialilor, autoritățile nu au implementat legea în mod eficient, iar oficialii s-au angajat frecvent în practici corupte cu impunitate. Corupția a fost larg răspândită în cadrul sistemului judiciar și în alte structuri ale statului. Guvernarea a făcut unele progrese în investigarea cazurilor de corupție cu implicarea funcționarilor publici și cei din sistemul judiciar, însă aceste acțiuni au fost percepute în mare parte ca justiție selectivă.

În 2017, Parlamentul a adoptat Legea integrității, care lărgit competențele Centrului Național Anticorupție de a verifica averea și a inclus noțiuni precum „integritatea politică”, „integritatea instituțională” și „favoritism”. Autoritatea Națională de Integritate, care era menită să controleze averea, interesele personale și incompatibilitățile oficialilor, a rămas nefuncțională din cauza lacunelor legislative și a întârzierilor în numirea conducerii instituției.

Corupția: Ratingul țării în *Indicele de percepție a corupției* al Transparency International din 2017 a fost de 31 pe o scară de la 0 (foarte corupt) la 100 (foarte curat). În 2017, guvernul a adoptat o lege prin care și-a propus să consolideze cadrul instituțional pentru combaterea corupției, în special corupția la nivel înalt și spălarea banilor. Implementarea legislației a fost tergiversată. Două instituții cheie în domeniul combaterii corupției, Autoritatea Națională de Integritate și Agenția de Recuperare a Bunurilor Infractionale nu au fost pe deplin funcționale și nu a existat o monitorizare a implementării Strategiei Naționale de Integritate și Anticorupție.

Au fost raportate cazuri de încercare a autorităților de a compromite procesele de prevenire și combatere a corupției și de a legaliza activele dobândite în mod ilegal. După mai multe tentative anterioare, guvernarea a introdus și a adoptat în iulie o lege privind amnistia capitalului, care va putea permite legalizarea activelor nedeclarate, a datoriilor fiscale și a numerarului. Instituțiile financiare internaționale și observatorii locali și-au exprimat îngrijorarea în legătură cu faptul că amnistia ar putea facilita legalizarea unor active furate sau de altă natură, camuflându-le ca datorii fiscale neplătite, și că aceste active ar putea include bunuri provenite din spălarea banilor sau furtul miliardului de dolari din sectorul bancar. În timp ce legea privind amnistia interzice legalizarea activelor de origine infracțională, mulți observatori au remarcat faptul că există puține garanții care ar preveni acest lucru. Grupurile societății civile au criticat guvernul pentru că a demonstrat puțină voință în luarea măsurilor împotriva celor implicați în furtul bancar din 2014 sau de a recupera fondurile furate. Guvernul a adoptat, de asemenea, o lege care permite străinilor să obțină cetățenia prin investiții și a eliminat posibilitatea aplicării pedepsei penale pentru anumite infracțiuni economice.

Raportul Transparency International a menționat că guvernarea a continuat acțiunile de suprimare împotriva activiștilor civili, avertizorilor de integritate, avocaților și judecătorilor; a inițiat noi dosare penale împotriva oponentilor politici la nivel local; a utilizat legea privind protecția datelor cu caracter personal pentru a împiedica accesul la informațiile de interes public și a modificat legislația electorală în beneficiul celor mai mari și mai organizate partide politice. Raportul a concluzionat că aceste practici indică corupție la nivel înalt și corupție politică, care au condus la ceea ce se numește "capturarea statului" (adică interese private care influențează semnificativ procesele de luare a deciziilor de către stat).

Aproximativ 40-50% dintre cetățeni au recunoscut că au plătit mită angajaților din sectorul public.

"Traseismul" politic fără precedent în rândul parlamentarilor a demonstrat amploarea influenței corupției în Parlament și a "cumpărării de sprijin politic" – mai mult de o treime din deputați nu mai reprezintă acele partide pe listele cărora au fost aleși. Raportul „Națiuni în tranziție” din 2017 a arătat că politicienii locali au schimbat partidele, presupus din cauza banilor sau, posibil, datorită amenințărilor și intimidărilor. De la alegerile locale din 2015, sute de primari și membri ai consiliilor locale și-au părăsit partidele. Oficialii locali s-au plâns că autoritățile centrale au refuzat acordarea resurselor de stat primarilor din opoziție, și că instituțiile de drept au hărțuit oficialii locali de opoziție. Conform raportului *Nations in Transit*, în ultimii nouă ani, sistemul judiciar a devenit mai puțin independent, în timp ce corupția a rămas la același nivel. Democrația și-a continuat tendința de declin, țara rămânând "parțial liberă". Reforma justiției a stagnat, în

timp ce influența politică a rămas a fi cea mai mare provocare pentru sistemul judiciar al țării. Raportul a menționat că procesul politic a fost afectat negativ de schimbarea sistemului electoral.

Potrivit unui studiu realizat de ONG-ul IDIS Viitorul, începând cu anul 2014, Centrul Național Anticorupție a pornit 674 cauze penale pe faptul corupției comise de către primari și alți funcționari publici locali. Studiul a stabilit însă că ancheta a fost clasată în majoritatea cazurilor, după ce funcționarii vizați au trecut la partidul de guvernământ. Până la 50% din hotărârile finale emise de instanțe au condamnat funcționarii pentru corupție, în timp ce restul au avut drept rezultat achitarea sau anularea investigațiilor. Multe dintre cazurile de pornire a cauzelor penale sau administrative au fost criticate pentru faptul că i-ar fi plasat pe primari în poziții de vulnerabilitate față de interesele politice.

În martie 2017, autoritățile l-au arestat pe Ministrul Agriculturii, Eduard Grama în baza acuzațiilor de mită pentru închirierea și vânzarea ilegală de terenuri publice. Dacă va fi găsit vinovat, ar putea primi o sentință de 15 ani de închisoare; la finele anului, dosarul a fost încă pe rol.

În luna octombrie, Centrul Național Anticorupție a reținut 10 persoane învinuite de corupție, dintre care trei judecători de la Curtea de Apel, doi judecători de la Judecătoria Chișinău Centru, un procuror de la procuratura municipală Chișinău, un avocat, un grefier, un medic și persoane fizice. Dintre persoanele reținute, patru judecători au fost plasați în arest la domiciliu, iar ceilalți erau în detenție la sfârșitul anului. Cazurile sunt pe rol.

Declararea veniturilor: O serie de legi impun declararea veniturilor de către funcționarii publici, inclusiv demnitarii publici, judecători, procurori și persoane cu funcții de conducere. Autoritatea Națională de Integritate, o instituție independentă responsabilă de auditul declarațiilor de venit și monitorizarea conflictelor de interes ale funcționarilor publici, are competența de a aplica sancțiuni. Legea prevede demiterea și interzicerea deținerii de funcții publice pentru funcționarii care nu-și declară averea, precum și instituționalizarea unui inspector de integritate cu puterea de a solicita confiscarea activelor obținute ilegal. Legea îi obligă pe conducătorii întreprinderilor de stat și pe consilierii locali să prezinte declarații de venit, precum și prevede un sistem online de declarare a averii și a intereselor personale. Prin lege, funcționarii trebuie să prezinte în mod public declarații de venit în termen de 30 de zile de la numirea lor în funcție, precum și înainte de 31 martie a fiecărui an, pe durata mandatului lor în funcție. Guvernarea a aplicat în mod inconsecvent această cerință.

În decembrie 2017, președintele a semnat decrete de numire a unei noi conduceri la Autoritatea Națională de Integritate. În cursul anului, autoritatea de integritate nu era pe deplin funcțională din cauza tergiversărilor în selectarea inspectorilor de integritate în numărul prevăzut de lege (30).

Secțiunea 5. Atitudinea Guvernului față de investigațiile internaționale și neguvernamentale privind presupuse încălcări ale drepturile omului

Diverse grupuri naționale și internaționale pentru drepturile omului au activat, în general, fără restricții din partea autorităților, cercetând și publicându-și concluziile privind dosarele legate de

drepturile omului. Oficialii guvernamentali au fost într-o oarecare măsură cooperanți și receptivi la opiniile acestora.

Potrivit experților naționali și internaționali, autoritățile din regiunea transnistreană au continuat să monitorizeze și să îngreuească activitatea ONG-urilor pentru drepturile omului. Au existat rapoarte credibile că niciun ONG pentru drepturile omului din regiune nu a cercetat încălcări grave ale drepturilor omului din cauza fricii de represalii și hărțuirii din partea autorităților.

Instituțiile guvernamentale pentru drepturile omului: Avocatul Poporului pentru drepturile omului a fost pe deplin operațional. Legea stabilește independența Avocatului Poporului față de influența politică și acordarea acestuia/acesteia unui mandat de șapte ani, care nu poate fi reînnoit. Avocatul Poporului poate fi rechemat doar printr-un vot de două treimi a Parlamentului, nu poate să se implice în politică sau să fie membru al partidului, și nu poartă responsabilitate juridică pentru opiniile exprimate pe durata mandatului. Încercările de a influența activitatea Avocatului Poporului și refuzul intenționat de a răspunde apelurilor și a lua în calcul recomandările ale acestuia/acesteia sunt pasibile de pedeapsa prevăzută de lege. Avocatul Poporului examinează plângerile cu privire la încălcarea drepturilor omului, face recomandări Parlamentului și altor instituții de stat privind drepturile omului, acționează ca mediator, prezintă inițiative legislative în Parlament, trimite acte legislative la Curtea Constituțională pentru reexaminare, precum și trimite în instanță dosarele ce vizează drepturile omului. Avocatul Poporului pentru drepturile copilului asigură protecția drepturilor copilului fără a necesita acordul părinților sau al tutorilor legali și are autoritatea de a iniția acțiuni în justiție.

De asemenea, Parlamentul a avut o comisie permanentă specială pentru drepturile omului și relații interetnice.

Secțiunea 6. Discriminarea, abuzurile sociale și traficul de persoane

Femeile

Violul și violența în familie: Legea incriminează violul sau agresiunea sexuală și stabilește sancțiuni pentru aceste infracțiuni în formă de privațiune de libertate pentru un termen de la trei ani până la închisoare pe viață. Legea incriminează și violul conjugal.

Violul a rămas a fi o problemă și nu au existat activități specifice de prevenire a violurilor din partea guvernului. Din ianuarie până în septembrie, poliția a înregistrat 179 de cazuri de viol, comparativ cu 58 de cazuri înregistrate în total în 2017.

Într-un caz proeminent, în august, o fetiță de 15 ani de etnie romă și mama ei din Soroca au fost răpite, violate, incendiate și ucise. Suspectul acuzat de săvârșirea crimei motivate de ură și-a recunoscut vina și riscă până la 25 de ani de închisoare. Cazul era pe rol la sfârșitul anului.

Un studiu lansat în 2017 de către ONG-ul internațional La Strada a remarcat că sistemul juridic din țară nu a oferit un remediu eficient victimelor abuzului sexual. Conform studiului, în multe cazuri, violul a fost recalificat drept „raport sexual cu o persoană care nu a împlinit vârsta de 16 ani”, reducându-se astfel pedeapsa potențială, iar declarațiile victimelor privind lipsa

consimțământului nu au fost luate în considerație. În fiecare al treilea caz, funcționarii responsabili de aplicarea legii au inițiat investigații penale pentru infracțiuni mai puțin grave decât cele raportate de victime. În 90% din cazuri, victimele nu au fost prezente la audierile preliminare sau la prima ședință de examinare a dosarului în instanța de judecată. Victimele au fost adesea nevoite să confrunte atacatorul în instanță.

Violența sexuală a fost cea mai puțin recunoscută și raportată formă de violență. Potrivit datelor poliției, mai mult de 60% din cazuri nu au fost raportate. Odată cu adoptarea noii strategii de combatere a violenței împotriva femeilor, au fost selectați ofițeri de poliție care au participat la cursuri de formare specializate în vederea îmbunătățirii investigațiilor privind cazurile de violență sexuală. Totodată, în cadrul campaniilor poliției comunitare au fost distribuite broșuri informative, intitulate "*Scrisoarea drepturilor victimelor*", pentru a încuraja raportarea violenței sexuale. Victimele violenței sexuale au continuat să se confrunte cu întârzieri extrem de mari în investigarea cazurilor lor, cauzate de proceduri îndelungate de colectare a dovezilor și urmărilor penale, în timp ce nevoia de numeroase interogatorii și confruntări cu violatorul lor a contribuit la intensificarea traumei.

Legea definește violența în familie ca pe o infracțiune penală, prevede pedepsirea făptașilor, definește mecanismele de obținere a ordonanțelor de restricție împotriva persoanelor abuzive și extinde protecția asupra persoanelor necăsătorite și copiilor acestora. Legea reglementează cinci forme de violență în familie - fizică, psihologică, sexuală, economică și spirituală. Această lege a servit drept platformă pentru dezvoltarea relațiilor juridice necesare pentru asigurarea accesului la justiție pentru victimele violenței în familie. Pedapsa maximă pentru infracțiunile de violență în familie este privațiunea de libertate pentru un termen de 15 ani.

La situația din septembrie, poliția a înregistrat 1742 de cazuri de violență în familie, dintre care cu privire la 604 au fost deschise dosare penale și 1.138 dosare contravenționale. 15 cazuri de violență în familie s-au soldat cu decese. Poliția a desfășurat activități preventive pentru persoanele care au manifestat comportament violent în relațiile de familie.

Un caz înregistrat în anul de raportare a vizat doi foști ofițeri ai poliției de frontieră, aflați de trei ani în divorț din cauza violenței în familie și care aveau un copil comun cu vârsta de cinci ani. La 8 martie, după ce ordonanța de protecție a expirat, fostul soț și-a vizitat fosta soție, în vârstă de 29 de ani, pentru a o felicita cu ocazia Zilei Internaționale a Femeii. La 9 martie, corpul neînsuflețit al fostei soții a fost găsit într-o pungă în coșul de gunoi. A fost pornit un dosar penal care în prezent este pe rol la instanța de judecată.

Legea cere victimelor să demonstreze că au fost supuse violenței, în timp ce făptuitorul este protejat de prezumția de nevinovăție. ONG-urile au criticat faptul că există puține șanse să se obțină măsuri de protecție în cazurile de acte de violență care nu implică violența fizică, care rezultă din violența fizică comisă pentru prima dată sau care nu au lăsat leziuni vizibile pe corpul victimei. Potrivit ONG-urilor, judecătorii de la instanțele de judecată din Chișinău au aplicat inconsecvent legea prin respingerea mai multor cereri de eliberare a unei ordonanțe de protecție pentru victime din cauza lipsei dovezilor de violență. În cazurile în care s-au aplicat măsuri de protecție, implementarea a continuat să fie o problemă din cauza lipsei rețelelor de sprijin și a serviciilor de consiliere.

Legea permite ca agresorul să fie evacuat din locuința împărțită cu victima, indiferent cine este proprietarul. Organele de drept pot aplica ordine de restricție de urgență solicitate de victimele violenței în familie.

Un studiu publicat în septembrie de către Centrul de Drept al Femeilor privind cazurile de violență în familie a arătat că un număr descrescător al victimelor a beneficiat de asistență juridică. Studiul a atribuit declinul aplicării greșite a legii prin care se acordă asistență juridică și reprezentare victimelor. Potrivit studiului, inculpații au fost reprezentați de avocați în 94% din cazuri, în comparație cu doar 6% din cazurile în care au fost reprezentate victimele.

Legea stipulează cooperarea între autorități și organizațiile societății civile, instituie protecția victimelor ca principiu al drepturilor omului și permite terților să depună plângeri în numele victimelor. ONG-ul La Strada, de exemplu, a operat o linie telefonică directă pentru raportarea cazurilor de violență în familie, a oferit victimelor asistență psihologică și juridică, precum și opțiuni de asistență ulterioară. Serviciul de asistență telefonică La Strada a înregistrat 1.578 de apeluri și a acordat asistență juridică și psihologică pentru consilierea a 545 de victime ale violenței domestice. Centrul de Drept al Femeilor a oferit sprijin legal, psihologic și social pentru 298 de victime ale violenței în familie.

S-au înregistrat progrese în consolidarea capacităților instituționale de a proteja femeile și copiii împotriva violenței în familie. Ministerul Afacerilor Interne a continuat instruirea ofițerilor de poliție care gestionează cazurile de violență în familie. Potrivit diferitelor ONG-uri și UNICEF, eficiența ordonanțelor de protecție a depins de atitudinea autorităților. Rapoartele au indicat în continuare asupra faptului că ofițerii de poliție nu și-au exercitat întocmai atribuțiile de serviciu privind asigurarea protecției victimelor, sau executarea corespunzătoare a ordonanțelor de protecție. Situația s-a îmbunătățit ușor, autoritățile emițând un număr sporit de ordonanțe de protecție în termen de 24 de ore, conform prevederilor legii. ONG-urile și-au exprimat îngrijorarea că autoritățile au fost insuficient de proactive în combaterea indiferenței poliției, procurorilor și asistenților sociali față de violența în familie. Potrivit relatărilor, au existat cazuri în care autoritățile au emis ordonanțe de protecție la o lună după presupusa maltratare. ONG-urile la fel au susținut că autoritățile s-au bazat excesiv pe acestea pentru a face publice căile de atac disponibile și pentru a asista victimele în solicitarea de protecție.

Legea nu prevede sancțiuni penale pentru abuzul soldat cu „vătămare corporală ne semnificativă” (de exemplu, palmuirea, trasul de păr, împingerea) care nu lasă urme sau care nu duce la absența de la locul de muncă. În conformitate cu legea, abuzul soldat cu o vătămare „ne semnificativă” este sancționat administrativ.

Potrivit ONG-urilor, după eliberarea din detenție, agresorii, de regulă, au revenit la casele lor și au continuat să maltrateze.

În decursul anului, Centrul pentru Drepturile Femeilor, în parteneriat cu Institutul Național al Justiției, a instruit peste 100 de judecători, anchetatori și procurori în prevenirea și combaterea violenței domestice.

Hărțuirea sexuală: Hărțuirea sexuală a rămas o problemă răspândită. Legea prevede sancțiuni penale pentru hărțuire sexuală, care variază de la amendă până la maxim trei ani de închisoare. Legea interzice avansurile sexuale care afectează demnitatea unei persoane sau creează o

atmosferă neplăcută, ostilă, degradantă sau umilitoare la locul de muncă sau în instituția de învățământ. Potrivit ONG-urilor, instituțiile de aplicare a legii și-au îmbunătățit constant procedurile de gestionarea a cazurilor de hărțuire sexuală, abordând cazuri de hărțuire a studenților de către profesori universitari și unele cazuri de hărțuire la locul de muncă. Grupurile societății civile au criticat sistemul judiciar pentru afișarea îngrijorării necorespunzătoare în ceea ce privește siguranța victimelor și pentru eșecul de a atrage la răspundere agresorii pentru comportamentul lor.

Într-un caz mediatizat pe larg, în luna august, un asistent universitar a acuzat un profesor de la Universitatea de Stat de Medicină de hărțuire sexuală. Profesorul a respins acuzațiile și a solicitat compensarea de daune în valoare de un milion de lei (59.800 dolari) de la asistent. Comisia de etică a universității a cerut dovezi suplimentare de la victimă înainte de a-și finaliza ancheta, dar mai târziu a refuzat să continue procesul.

La situația din septembrie, poliția avea înregistrate 25 de cazuri de hărțuire sexuală, iar opt cazuri au fost trimise în judecată. Victimele au raportat că, în unele cazuri, autoritățile nu le-au informat despre progresele și rezultatele investigațiilor privind hărțuirea sexuală.

Constrângerea în controlul populației: Cazurile de avorturi forțate și utilizarea forțată a contracepției au fost raportate în penitenciare, instituții psihiatrice și adăposturi sociale.

Discriminarea: Femeile și bărbații se bucură de același statut juridic în legislația de familie, muncă, proprietate, naționalitate și moștenire, precum și în sistemul judiciar. Legea prevede remunerarea egală pentru muncă egală, ceea ce autoritățile, în general, au respectat. Legea impune ca femeile să ocupe cel puțin 40% de posturi de decizie în guvern și în funcțiile politice; interzice publicitatea care promovează mesaje sau stereotipuri discriminatorii; interzice limbajul și imaginile sexiste și discriminatorii în mass-media și publicitate; specifică responsabilitățile angajatorilor în asigurarea unui loc de muncă fără discriminare și hărțuire sexuală; și introduce concediul paternal plătit de stat, cu o durată de 2 săptămâni.

În 2017, guvernul a aprobat *Strategia privind asigurarea egalității între femei și bărbați pentru anii 2017-2021* pentru promovarea unei abordări cuprinzătoare a egalității de gen; îmbunătățirea mecanismelor instituționale de asigurare a egalității de gen; combaterea stereotipurilor și promovarea comunicării nonviolente; promovarea egalității de gen în sectoarele securității și apărării; și asigurarea planificării bugetare din perspectiva dimensiunii de gen.

Raportul Național de Dezvoltare Umană pentru anii 2015/2016 al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), publicat în 2017, a constatat că, deși femeile reprezintă o jumătate din forța de muncă a țării, ele erau în cea mai mare parte angajate în locuri de muncă prost plătite. În medie, femeile au câștigat cu 12% mai puțin decât bărbații.

Copiii

Înregistrarea nașterii: Persoanele pot dobândi cetățenia prin naștere în țară, prin părinți cetățeni sau prin adopție de către cetățeni. Înregistrarea nașterii este gratuită pentru toți cetățenii. Lipsa certificatelor de naștere pentru un număr de copii, în special în zonele rurale și

în familiile de romi, a rămas o problemă. Observatorii au estimat că peste 1000 de copii nu au avut acte de identitate.

Educația: Învățământul primar a fost gratuit și obligatoriu până la clasa a IX-a. Educația copiilor romi a rămas a fi o problemă; doar jumătate dintre copiii romi au frecventat școala și doar unul din cinci a frecventat o instituție preșcolară. Potrivit reprezentanților romilor, absenteismul și abandonul școlar în comunitățile rome este o consecință a sărăciei și temerii de discriminare.

Abuzul asupra copilului: Deși legea interzice neglijarea copilului și forme specifice de abuz, cum ar fi cerșitul forțat, abuzul asupra copilului a rămas o problemă. O secție specială pentru minori și drepturile omului din cadrul Procuraturii Generale a fost înputernicită să acorde atenție și expertiză specială copiilor victime ale abuzului sau agresorilor de copii.

În iunie, în timpul lansării unui dialog național pentru combaterea violenței împotriva copiilor, autoritățile au declarat că copiii din țară au continuat să fie supuși abuzurilor fizice și psihologice. Potrivit Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, numărul cazurilor de abuz în rândul copiilor în anul 2017 a crescut cu 11000 față de anul precedent. Mulți copii au rămas fără îngrijire părintească, iar serviciile sociale nu aveau instrumente eficiente de protecție. De asemenea, ministerul a menționat că normele sociale au creat un mediu tolerant față de violența împotriva copiilor acasă și la școală și au încurajat discriminarea față de copii, adolescenți și alte grupuri vulnerabile. Potrivit avocatului poporului pentru drepturile copiilor, un număr mare de copii au recunoscut că sunt supuși abuzului la școală, în familie și în societate. Foarte puțini însă au avut curajul să vorbească deschis despre cazurile lor.

Procuratura Generală a raportat că, în 2017, 1 401 de copii au fost victime ale diferitelor infracțiuni și a remarcat o creștere a cazurilor de abuz sexual. Procuratura Generală a raportat că numărul mare de copii care au fost victime ale infracțiunilor este rezultatul slabei funcționări a sistemului integrat de protecție socială și instrumentelor ineficiente de protecție a copiilor aflați în situații de risc.

Potrivit Ministerului Educației, Culturii și Cercetării, în prima jumătate a anului academic 2017-18, autoritățile au înregistrat 4794 cazuri de violență împotriva copiilor.

Căsătoria timpurie și forțată: Vârsta legală minimă pentru căsătorie este de 16 ani pentru femei și 18 de ani pentru bărbați. Nu au existat statistici oficiale privind căsătoriile între copii.

Exploatarea sexuală a copiilor: Procuratura pentru combaterea criminalității organizate și cauze speciale este responsabilă pentru investigarea și urmărirea penală a cazurilor de abuz sexual asupra copiilor. Autoritățile califică sexul comercial cu minorii ca viol statutar. Vârsta minimă pentru sex consensual este de 16 ani. Legea interzice producerea, distribuirea, difuzarea, importul, exportul, vânzarea, schimbul, folosirea sau deținerea de pornografie infantilă, iar cei care încalcă legea sunt pasibili de închisoare de la 1 la 3 ani.

Prostituția infantilă se pedepsește cu închisoare de la trei la șapte ani. Pornografia infantilă se pedepsește cu închisoare pe un termen de doar unu -trei ani și amenzi în valoare de 150.000 - 250.000 lei (8.970 - 15.000 \$). Angajarea minorilor în activități ilegale se pedepsește cu

închisoare de până la șapte ani sau cu amendă de la 27.500 la 52.500 lei (1.640 - 3.140 dolari). Implicarea minorilor în folosirea ilicită a drogurilor, medicamentelor sau altor substanțe cu efect de intoxicare se pedepsește cu până la 6 ani de închisoare sau cu amendă de la 27.500 la 52.500 lei (1.640 dolari - 3.140 dolari).

Observatorii au raportat cazuri de prostituție infantilă și turism sexual pentru copii. Potrivit UNICEF, aproximativ 10% dintre copiii din țară au fost expuși abuzului sexual, iar procurorii au anunțat un număr mare de cazuri de abuz sexual asupra copiilor.

Începând cu luna ianuarie, Centrul pentru combaterea crimelor informatice din cadrul Inspectoratului Național de Investigații și Procuratura pentru Combaterea Crimei Organizate și Cauze Speciale au deschis 10 dosare penale pentru acuzațiile de pornografie infantilă. Au fost găsite peste 5 000 de fișiere pornografice cu copii, cu vârste cuprinse între trei și 14 ani. Din dosare, au fost identificate șapte victime. Instanța a examinat cauzele penale.

Pe parcursul anului, La Strada a asistat 40 de copii care au fost victime sau martori ai exploatării sexuale sau a abuzului sexual. Patru dosare au vizat pornografia infantilă, șase - exploatarea sexuală a copiilor, 23 - trafic de copii în scopuri sexuale, 4 - viol asupra copiilor și 3 - acte violente de natură sexuală. Asistența acordată de serviciile pentru copii a asigurat luarea de măsuri pentru protecția copiilor în timpul procedurilor judiciare, inclusiv asistență juridică și psihologică în fazele de investigații penale.

În cursul anului, instituțiile de drept, în cooperare cu organizațiile societății civile, au desfășurat o serie de evenimente și proiecții de film pentru a educa publicul despre modul în care rețelele sociale și internetul sunt folosite pentru recrutarea și exploatarea sexuală a copiilor. Centrul internațional La Strada a operat o linie telefonică directă și o platformă online pentru copii, părinții și profesorii acestora, educându-i despre siguranța în mediul online.

Copiii instituționalizați: În anul de raportare, în instituțiile rezidențiale publice erau plasați 1 119 de copii, inclusiv 476 copii cu dizabilități mintale, 377 orfani și copii fără îngrijire părintească și 266 copii cu dizabilități senzoriale. Copiii din instituțiile rezidențiale erau expuși unui risc mai mare în domeniul ocupării forței de muncă, exploatării sexuale, traficului și suicidului în comparație cu colegii lor crescuți în familii.

Mecanismele de protecție juridică pentru copiii străzii nu erau funcționale.

Răpirea internațională de copii: Republica Moldova este parte la Convenția de la Haga din 1980 asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii. Vezi: Departamentul de Stat, *Annual Report on International Parental Child Abduction (Raportul anual privind răpirile internaționale de copii de către unul din părinți)*,

la <https://travel.state.gov/content/travel/en/International-Parental-Child-Abduction/providers/legal-reports-and-data.html>.

Antisemitismul

Comunitatea evreiască numără între 25.000-30.000 de persoane, dintre care 2.000 locuiesc în Transnistria.

Potrivit comunității evreiești, discursul și atitudinile antisemite s-au intensificat pe parcursul anului, în special pe rețelele de socializare. Totuși, nu au fost raportate acte de vandalism sau de distrugere a proprietății evreiești. Luptele politice și participarea persoanelor de origine evreiască în politica internă au declanșat discursul de ură în spațiul public. Restituirea proprietății a continuat să reprezinte o problemă pentru comunitatea evreiască și nu exista nicio lege care să o abordeze (vezi secțiunea 1.e., Restituirea proprietății).

În 2016, Parlamentul a aprobat Raportului final al Comisiei pentru Studierea Holocaustului, prezidată de Elie Wiesel, a condamnat încercările de negare sau ignorare a Holocaustului și a adus omagiu victimelor și supraviețuitorilor acestuia. Guvernul a implementat majoritatea activităților incluse în planul de acțiune privind comemorarea Holocaustului și educația privind acesta pentru perioada 2017-19. În perioada de raportare, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării a început activitatea de pregătire pentru deschiderea unui muzeu al istoriei evreiești în cadrul Bibliotecii Evreiești. Muzeul va include o expoziție permanentă, expoziții tematice, un centru educațional și o bibliotecă. Guvernul a lansat, de asemenea, o inițiativă de restabilire a cimitirului evreiesc din Chișinău și de edificare a unui centru cultural istoric evreiesc în stil Yad Vashem, care va include situri istorice evreiești din țară.

Traficul de ființe umane

A se vedea Raportul Departamentului de Stat privind traficul de persoane (*Trafficking in Persons Report*), la www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/.

Persoanele cu dizabilități

Legea interzice discriminarea persoanelor cu dizabilități fizice, senzoriale, intelectuale și mentale la angajare, în educație, la accesul la facilitățile publice, asistență medicală sau furnizarea altor servicii guvernamentale, dar autoritățile rareori au asigurat respectarea legii. Legea interzice companiilor de construcții proiectarea sau construcția de clădiri fără infrastructura specială de acces pentru persoanele cu dizabilități, precum și impune companiilor de transport echiparea vehiculelor astfel încât să satisfacă nevoile persoanelor cu dizabilități. Legea prevede, de asemenea, că autoritățile responsabile de transportul rutier, feroviar și aerian au obligația de a asigura accesul persoanelor cu dizabilități și de a adapta spațiile publice și unitățile de transport, asigurând accesul persoanelor care se deplasează în fotolii rulante. Administrația aeroportului trebuie să asigure personal de însoțire pentru persoanele cu dizabilități. Autoritățile au implementat prevederile legii într-o măsură limitată.

Restructurarea Consiliului Național pentru Determinarea Incapacității de Muncă și a Capacității de Muncă a continuat în cursul anului. Urmare reformei, statutul de dizabilitate va fi stabilit în baza criteriilor medicale și psihosociale. Scopul reformei este de a spori transparența și reduce corupția în cadrul sistemului. Persoanele cu dizabilități vor putea solicita online determinarea stării lor de dizabilitate, iar comisiile speciale de experți vor examina solicitările.

Observatorii pentru drepturile omului au criticat sistemul de tutelă din țară. Persoana plasată sub tutelă își pierde total reprezentarea în fața legii și nu se poate angaja în acțiuni sociale și juridice, cum ar fi căsătoria, votarea, solicitarea de beneficii sociale, consimțământul sau refuzul la tratament medicamentos.

ONG-urile pentru drepturile omului au raportat cazuri de violență, abuz, izolare forțată, muncă forțată, tratament medicamentos forțat și tratament umilitor și degradant în instituțiile pentru persoanele cu dizabilități mintale. Majoritatea instituțiilor rezidențiale s-au confruntat cu deficit de personal medical, spații de cazare și instalații sanitare necorespunzătoare și nu ofereau facilități adecvate pentru persoanele cu deficiențe de mobilitate.

Potrivit misiunii de monitorizare a alegerilor prezidențiale Promo-LEX, la alegerile prezidențiale din 2016, 36% din secțiile de votare nu au fost accesibile pentru persoanele cu deficiențe locomotorii, iar 33% nu au avut condiții adecvate pentru persoanele cu dizabilități de vedere.

Majoritatea școlilor nu au fost dotate corespunzător pentru a răspunde nevoilor copiilor cu dizabilități. Unii copii cu dizabilități au frecventat școlile obișnuite, în timp ce alții au fost plasați de către autorități în instituții cu internat sau au învățat acasă.

În Transnistria, copiii cu dizabilități rareori au frecventat școala și nu au avut acces la resurse specializate.

Deși multe clădiri nou-construite sau reconstruite au avut infrastructura de acces, clădirile mai vechi deseori nu au avut-o. Mai mult de 70% din instituțiile publice nu au avut rampă de acces pentru persoanele cu dizabilități. Persoanele cu mobilitate limitată s-au plâns pe lipsa accesului la transportul public și instituțiile publice, precum și de lipsa locurilor de parcare destinate acestora.

Deși legea prevede oportunități egale de angajare și interzice discriminării împotriva persoanelor cu dizabilități (cu excepția locurilor de muncă ce necesită standarde specifice de sănătate), mulți angajatori fie nu au reușit să țină cont de aceasta, fie au evitat să angajeze astfel de persoane.

Legislația transnistreană prevede protecția drepturilor persoanelor cu dizabilități în domeniile de educație, sănătate și angajare. Informație sigură cu privire la tratarea persoanelor cu dizabilități în Transnistria nu au fost disponibile.

Minorități naționale/rasiale/etnice

Romii au continuat să fie unul dintre grupurile minoritare cele mai vulnerabile din țară și s-au confruntat cu un risc mai mare de marginalizare, subreprezentări în procesul decizional politic, analfabetism și prejudecăți sociale. Persoanele de etnie romă au avut un nivel mai scăzut de educație, un acces mai limitat la asistență medicală, precum și o rată a șomajului mai mare decât restul populației (vezi Secțiunea 7.d.). Femeile de etnie romă au fost vulnerabile într-un mod deosebit la excluziunea socială și discriminare.

Autoritățile nu au avut un mecanism eficient de a rezolva problema familiilor vulnerabile, ai căror copii nu au frecventat școala.

Aproximativ 60% din familiile de romi locuiau în mediul rural. Unele comunități de romi nu au avut apă curgătoare, instalații sanitare și de încălzire. Alte probleme cu care se confruntă romii au inclus lipsa de servicii de asistență medicală de urgență în așezările izolate, un tratament inechitabil sau arbitrar din partea personalului medical, asigurări medicale cu o acoperire mai proastă, precum și discriminare pe piața muncii. Conform statisticilor cele mai recente, doar 21% dintre romi au fost angajați în mod activ. Pe tot parcursul anului, grupurile de romi au raportat că li s-a refuzat deservirea în restaurantele din Soroca și Rîșcani.

Școlile cu predare în grafia latină din Transnistria au constituit, în continuare, obiect al unei dispute între autoritățile moldovenești și autoritățile de facto transnistrene, deși a fost semnat un acord formal pentru reducerea chiriei plătite de autoritățile moldovenești care operează școli cu predare în grafie latină în Transnistria.

Acte de violență, discriminare și alte forme de abuz determinate de orientarea sexuală și identitatea de gen

Legea interzice discriminarea la angajarea în muncă pe motive de orientare sexuală. Discriminarea socială bazată pe orientarea sexuală și identitatea de gen a continuat. Comunitatea de lesbieni, homosexuali, bisexuali, transsexuali și intersexuali (LGBTI) a raportat cazuri de abuz verbal și fizic. În majoritatea cazurilor, ofițerii de poliție au fost reticenți în a deschide dosare împotriva făptuitorilor. În septembrie, președintele Igor Dodon a declarat că "fenomenul LGBTI ofensează valorile țării și moralitatea publică" și a subliniat că organizarea de festivaluri, parade și evenimente care contribuie la "diseminarea principiilor imorale trebuie condamnată și chiar scoasă în afara legii".

ONG-ul Genderdoc-M a raportat mai multe atacuri verbale și fizice împotriva persoanelor LGBTI pe parcursul anului, inclusiv 11 crime motivate de prejudecăți anti-LGBTI, 19 cazuri de discriminare și incitare la discriminare și 19 cazuri de discursuri de ură. Genderdoc-M a raportat la CEDO 13 cazuri de discriminare, discursuri de ură, infracțiuni de ură, încălcarea drepturilor familiale și libertatea de întrunire pe bază de orientare sexuală sau identitate de gen, inclusiv două cazuri depuse în anul de raportare.

Organizațiile societății civile au raportat că, deși autoritățile au permis persoanelor fizice să-și schimbe numele (de exemplu, de la nume de bărbat la nume de femeie), autoritățile nu au permis persoanelor să-și schimbe sexul indicat în buletinele de identitate sau pașapoarte. Persoanele transgender s-au confruntat, de asemenea, cu discriminare la locul de muncă (a se vedea secțiunea 7.d.).

În mai, Genderdoc-M a organizat cel de-al 17-lea festival anual LGBTI, care a culminat cu un marș de solidaritate pe 19 mai. În pofida contraprotestelor organizate de demonstrații anti-LGBTI și de anumite grupări religioase, evenimentul s-a bucurat de un nivel semnificativ de protecție a poliției, și a permis participanților la pride să finalizeze traseul în siguranță.

În Transnistria, raporturile sexuale consensuale între persoane de același sex sunt ilegale, iar persoanele din comunitatea LGBTI au fost supuse atât discriminării oficiale, cât și celei sociale.

Stigmatul social împotriva persoanelor cu HIV și SIDA

Persoanele cu HIV au continuat să se confrunte cu discriminarea socială și oficială. Un studiu de percepție privind egalitatea și atitudinile, efectuat în 2015 de către Consiliul pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității și Oficiul Înaltului Comisar al ONU pentru Drepturile Omului, a constatat că persoanele cu HIV/SIDA au fost al doilea cel mai stigmatizat grup din țară după persoanele LGBTI. Potrivit studiului, persoanele cu HIV au fost în mare parte percepuți negativ, etichetați drept „ducând o viață sexuală dezordonată” și asociați în mod frecvent cu consumatorii de droguri.

Legea interzice spitalelor și altor instituții de sănătate să refuze internarea sau accesul la serviciile de sănătate sau să solicite taxe suplimentare de la persoane cu HIV sau persoane presupuse HIV-seropozitivi. Deținuții cu HIV/SIDA s-au confruntat cu niveluri ridicate de discriminare atât din partea personalului închisorilor, cât și din partea altor deținuți.

Spitalele au dezvăluit fără consimțământ statutul HIV către persoane fără drept de a poseda astfel de informații.

Secțiunea 7. Drepturile de muncă

a. Libera asociere și dreptul la purtarea de negocieri colective

Legea prevede că angajații au dreptul să constituie și să adere la sindicate independente, să poarte negocieri colective și să organizeze greve legale. Autoritățile au respectat, în general, aceste drepturi, cu anumite restricții. Legea interzice discriminarea antisindicală, dar nu conține prevederi privind repunerea în funcție a angajaților concediați pentru activitatea sindicală. Legea nu permite salariaților guvernamentali și angajaților din serviciile esențiale, cum ar fi organele de drept, instituțiile medicale și serviciile publice, să participe la grevă. Legea interzice grevele pe parcursul calamităților naturale, epidemiilor și pandemiilor, precum și în perioada stării de urgență. La cererea unei părți într-o dispută, autoritățile pot impune arbitrajul obligatoriu. Nu există anumite categorii de angajați excluși din mecanismele relevante de protecție juridică sau protejați diferit prin acestea.

În 2017, Parlamentul a modificat 36 de articole din Codul muncii, incluzând noile prevederi care impun angajatorilor să consulte sindicatul din cadrul organizației înainte de a concedia angajații care sunt membri ai sindicatului, precum și abrogând prevederile referitoare la efectul juridic al unui contract colectiv de muncă după încetarea acestuia.

Există un mecanism de monitorizare și aplicare a legislației muncii prin intermediul Inspectoratului de Stat al Muncii (ISM) din cadrul Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale și Procuratura Generală, însă aceasta nu a reușit să monitorizeze și să asigure respectarea drepturilor la negociere colectivă și la organizare eficientă. Legea nu prevede sancțiuni eficiente pentru încălcarea libertății de asociere sau a drepturilor sindicale. Conform legii, nerespectarea intenționată a dreptului de a negocia și modifica contracte colective sau încălcarea condițiilor negociate se pedepsește cu amendă de la 1000 la 1500 lei (60 – 90 de dolari), sancțiuni ce nu sunt suficiente pentru a descuraja încălcările. Refuzul neîntemeiat al angajatorului de a semna un contract colectiv de muncă se pedepsește cu amendă insuficientă

pentru a descuraja încălcările. Legea prevede amenzi insuficiente pentru încălcarea drepturilor angajaților de a constitui sau de a adera la sindicate.

Codul muncii prevede ca Inspectoratul să colaboreze cu alte instituții, inclusiv asociațiile de afaceri/patronatele și sindicatele. Metodele de cooperare se stabilesc prin acord între părți. Confederația Națională a Sindicatelor din Moldova (CNSM) a înregistrat 111 cazuri de încălcare a prevederilor contractelor colective, a dreptului la negociere colectivă și a drepturilor sindicale în cursul anului. Potrivit CNSM, întreprinderile private și companiile cu investiții străine s-au opus frecvent dreptului angajaților lor de organizare și negociere colectivă. Conducerea CNSM a considerat că Inspectoratul este puternic afiliat intereselor de afaceri.

CNSM s-a consultat în mod regulat cu angajatorii și angajații cu privire la aplicarea legislației muncii, a negociat modalitatea de respectare cu angajatorii și a promovat drepturile angajaților. Din ianuarie până în septembrie, CNSM a vizitat 35.704 de angajați (inclusiv 35.500 de membri ai sindicatelor) în cadrul a 409 vizite la locuri de muncă, documentând 7.922 de încălcări, inclusiv 6.529 ale normelor de sănătate și securitate și 953 ale legislației din domeniul muncii. CNSM a prezentat informații cu privire la aceste încălcări către ISM. În plus, inspectoratul de muncă al CNSM a organizat două activități comune cu ISM la solicitarea membrilor sindicatelor.

Autoritățile și angajatorii au respectat, în general, libertatea de asociere și dreptul la negociere colectivă. Organizațiile de muncă au fost independente de autorități, partide politice, angajatori sau asociații patronale. Nu au existat rapoarte despre intervenirea autorităților, partidelor politice sau angajatorilor în funcționarea organizațiilor angajaților. Procurorii pot respinge contestațiile sindicatelor privind comportamentul antisindical, iar autoritățile nu au pedepsit presupusele încălcări ale legii sindicatelor pe parcursul anului. Angajații și-au exercitat dreptul la grevă, organizând greve legale. Angajații Întreprinderii de Stat „Calea Ferată din Moldova” au protestat în mod repetat împotriva reanșelor salariale, care, conform situației din 2018, au ajuns la aproape 100 milioane de lei (5.98 milioane dolari SUA). Angajații din sectorul educației au protestat cel puțin o dată pe parcursul anului, solicitând o majorare cu 50% a salariilor. În august, guvernul a aprobat o creștere salarială de 8% pentru angajații din sectorul educației.

b. Interzicerea muncii forțate sau obligatorii

Legea interzice munca forțată sau obligatorie, cu anumite excepții. Legea și o Hotărâre a Guvernului permit autorităților centrale și locale, precum și organismelor militare, să mobilizeze populația adultă în anumite condiții, cum ar fi o calamitate de nivel național, și să folosească astfel de muncă pentru dezvoltarea economiei naționale. Autoritățile nu au invocat această dispoziție în cursul anului. Sancțiunile pentru persoanele care folosesc munca forțată au fost suficient de severe pentru a descuraja încălcările, dar au fost rareori impuse.

Autoritățile nu au aplicat legea eficient. Resursele, inspecțiile și remediile pentru munca forțată, în general, au fost inadecvate. Bărbații și femeile au fost supuși/supuse traficului de muncă în Rusia, Turcia, Cipru și Emiratele Arabe Unite. Traficul intern a avut loc în toate raioanele țării și a vizat predominant fermele agricole, iar în orașe mai mari – cerșitul.

Traficul intern pentru cerșit și exploatarea prin muncă a fost în mod constant în creștere. Complicitatea oficialilor în trafic a continuat să fie o problemă semnificativă pe care autoritățile au încercat să o reducă prin punerea sub acuzare a celor implicați.

Începând cu luna august, ISM a efectuat 1500 inspecții de muncă (280 în sectorul public și 1.319 în sectorul privat). ISM a documentat 10.506 încălcări ale legislației muncii și a trimis 186 de cazuri în instanță. În 1.195 cazuri, angajatorii au corectat problema. Inspectorii de muncă au emis 56 de anunțuri de încălcare, iar 28 de persoane au fost restabilite în drepturile lor legale de muncă.

În urma unei reforme din 2017, ISM nu mai are autoritatea de a aplica sancțiuni pentru încălcări ale preocupărilor legate de sănătatea și siguranța la locul de muncă, aceasta a fost delegată altor 10 agenții de stat în funcție de domeniile lor de competență.

A se vedea și Departamentul de Stat, *Trafficking in Persons Report (Raportul privind traficul de persoane)*, www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/.

c. Interzicerea muncii copiilor și vârsta minimă la angajare

Vârsta minimă la angajare este de 16 ani. Legea permite minorilor cu vârste cuprinse între 16 și 18 ani să muncească în condiții speciale, inclusiv program de lucru mai scurt (35 de ore de lucru pe săptămână și fără muncă de noapte, în zile de odihnă week-end, în zile de sărbători sau ore suplimentare). Minorii în vârstă de 15 ani pot lucra cu permisiunea scrisă a unui părinte sau tutore. Munca pentru minorii de 15 sau 16 ani nu trebuie să depășească 24 de ore pe săptămână. Minorii sub 18 ani nu au voie să efectueze lucrări vătămătoare și periculoase în 30 de ramuri industriale, inclusiv construcții, agricultură, industria alimentară și cea textilă. Legea interzice cele mai grave forme ale muncii copiilor și prevede pedepse de trei până la 15 ani de închisoare pentru persoanele care atrag copiii în astfel de activități. În circumstanțe agravante, instanțele pot mări pedeapsa până la închisoare pe viață.

Autoritățile nu au aplicat în mod eficient protecția legală, și munca copiilor a rămas o problemă. Autoritățile au fost obligate să notifice în prealabil despre efectuarea investigațiilor privind munca copiilor, ceea ce le-a subminat capacitatea de aplicare a legii.

Sancțiunile pentru infracțiunile care implică cele mai grave forme ale muncii copilului au fost suficiente pentru a descuraja încălcările.

Părinții proprietari de ferme sau lucrători la ferme și-au trimis deseori copiii să lucreze pe câmp sau să-și găsească alte locuri de muncă. La fel, au lucrat la ferme copiii lăsați în urmă de către părinții care au emigrat în țările UE. Potrivit datelor oficiale, 24,3% din copiii cu vârste între 5 și 14 ani și 4,6% dintre adolescenții cu vârste între 15 și 17 ani au intrat în categoria lucrătorilor minori. Marea majoritate a lucrătorilor minori au muncit în afacerile de familie sau la fermele de familie.

În luna septembrie, Inspectoratul de Stat al Energiei a raportat cel puțin trei cazuri de deces al trei minori, electrocuțați de linii electrice în timp ce culegeau nuci în timpul recoltării sezoniere.

A se vedea și: Departamentul Muncii, *Findings on the Worst Forms of Child Labor*, (Constatări privind cele mai grave forme ale muncii minorilor), la www.dol.gov/ilab/reports/child-labor/findings/.

d. Discriminarea la angajarea în muncă și exercitarea profesiei

Legea interzice discriminarea după criteriile de sex, vârstă, rasă, culoare, naționalitate, religie, opinie politică, origine socială, reședință, dizabilitate, statut HIV-pozitiv, apartenență sau activitate sindicală, precum și altele care nu au legătură cu calitățile profesionale, cum ar fi orientarea sexuală. Legea cere angajatorilor să asigure șanse egale și tratament fără discriminare pentru angajați, să aplice aceleași criterii în evaluarea muncii fiecărui angajat și să prevadă condiții egale pentru bărbați și femei la locul de muncă și în privința obligațiilor de familie. Legea definește și interzice discriminarea directă și indirectă, precum și cele mai grave forme de discriminare, care includ discriminarea bazată pe două sau mai multe motive protejate.

Legea prevede, de asemenea, că Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității este responsabil pentru examinarea plângerilor legate de discriminare și formularea de recomandări. La situația din septembrie, consiliul a luat decizii privind 229 de cazuri de presupusă discriminare, un număr dublu față de 2017. Cele mai frecvente motive de discriminare constatate de consiliu au fost dizabilitatea, sexul, vârsta, rasa/ etnia și limba.

Legea prevede amenzi la niveluri considerate suficiente pentru a descuraja încălcările.

Cazuri de discriminare au avut loc la angajare în câmpul muncii și exercitare a profesiei după criteriile de sex, dizabilitate, statut de minoritate, orientare sexuală, identitate de gen și statut HIV-pozitiv. Conform CNSM, au fost frecvente cazurile când angajatorii au refuzat angajarea femeilor gravide, deoarece munca era asociată cu plăți suplimentare care trebuie achitate după naștere. Absolvenții de universități și colegii sunt deseori respinși la angajare din cauza unei preținse lipse de experiență.

e. Condiții de muncă acceptabile

Legea cu privire la salarii este confuză și definește trei tipuri de salarii minime lunare. Potrivit unei definiții, salariul minim lunar în sectorul real al economiei a fost stabilit la 2.610 lei (156 dolari SUA). O altă definiție spune că "valoarea salariului minim în țară" a fost stabilită la 1.000 lei (60 dolari SUA). O a treia definiție din legea salarizării în sectorul public stabilește salariul minim pentru salariații din sectorul public de 1.000 lei (60 dolari SUA). Conform statisticilor oficiale, în prima jumătate a anului, pragul minim lunar de subzistență a fost estimat la 1.896 lei (113 dolari).

Potrivit CNSM, în luna octombrie, restanțele la plata salariilor au depășit 229 milioane lei (13.7 milioane dolari), aproape jumătate din sumă revenind companiei feroviare de stat.

Legea stabilește săptămâna maximă de lucru de 40 de ore, și compensații pentru orele suplimentare, prevede cel puțin o zi liberă pe săptămână, și impune un concediu anual plătit de cel puțin 28 de zile calendaristice (cu excluderea sărbătorilor oficiale). În anumite sectoare, cum ar fi învățământul, asistența medicală și serviciile publice, pot fi folosite planuri diferite de

concediu plătit. Legea interzice orele suplimentare obligatorii excesive. Angajații străini și migranți au același statut juridic ca și angajații naționali.

Autoritățile stabilesc standarde de sănătate și siguranță ocupațională. Conform legislației muncii, angajații se pot retrage din situații care le pun în pericol sănătatea sau securitatea fără a risca să piardă locul de muncă.

Pentru angajare, Codul muncii impune contracte de muncă. Conform situației din august, ISM a raportat despre 95 de persoane angajate fără documente corespunzătoare, inclusiv 39 de femei și un copil minor. Nu au existat rapoarte despre contracte de muncă în sectorul agricol, unde autoritățile centrale nu au avut un mecanism eficient de monitorizare a îndeplinirii condițiilor legale.

Eforturile autorităților să asigure respectarea cerințelor privind salariul minim, orele de lucru, standardele de siguranță ocupațională în sectorul formal - nu și cel informal

– au fost limitate și ineficiente. Legea cere autorităților să stabilească și să monitorizeze standardele de siguranță în muncă. În septembrie 2017, guvernul a delegat funcțiile de aplicare a standardelor de siguranță și sănătate altor 10 agenții de stat. Acest lucru a creat confuzie, deoarece nu există rapoarte publice disponibile privind inspecțiile pentru respectarea standardelor de sănătate și siguranță. Penalitățile pentru încălcări au variat de la 5.000 la 24.000 de lei (299 dolari - 1.440 dolari), dar au fost insuficiente pentru a descuraja încălcările.

Economia informală înfloritoare a reprezentat o parte semnificativă a activității economice din țară. Potrivit studiului realizat în 2016 de către Centrul Național Anticorupție, economia informală a reprezentat 30% din produsul intern brut al țării. Conform Organizației Internaționale a Muncii, 30,9% din totalul populației ocupate au avut un loc de muncă neoficial, 68,7% din aceste locuri de muncă fiind în sectorul agricol. Lucrătorii din economia informală nu au beneficiat de aceeași protecție juridică ca angajații din sectorul formal. Nu au existat programe sociale guvernamentale destinate lucrătorilor din economia informală.

Condițiile economice precare au determinat întreprinderile să cheltuiască mai puțin pe echipamente de siguranță și să acorde o atenție insuficientă securității angajaților. În primele opt luni ale anului, ISM a documentat 256 de accidente de muncă implicând 299 de victime. De asemenea, ISM a raportat 36 de decese în 32 de accidente de muncă. Comisiile create în cadrul întreprinderilor au investigat, de asemenea, 211 de cazuri de incapacitate temporară provocate de accidente de muncă cu implicarea a 245 de persoane. Urmare unei reforme a inspecțiilor de stat, ISM nu mai prezintă date despre accidente dezagregate pe sectoare ale economiei.